

บทที่ 3

พระภิกษุวิศาลเถระกับเทคนิคเพื่อการเข้าถึงพุทธปรัชญา

สังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน กล่าวคือมีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมคือนับถือผี นับถือพระพุทธศาสนา และนับถือศาสนาพราหมณ์ และต่อมาเมื่อเกิดคณะสงฆ์ธรรมยุติกเพร่หลาย ขึ้น มีการแยกสำนักปฏิบัติธรรมหรือที่เข้าใจโดยทั่วไปคือ วัดป่าขึ้น แนวความคิดที่เปลี่ยนไป ทำให้ บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์เปลี่ยนไป และมีวิถีการปฏิบัติ ปฏิบัติในการปฏิบัติตามคำสั่งสอน ของศาสนาพุทธที่มีความเคร่งครัดในเรื่องพระวินัยมากยิ่งขึ้นพระภิกษุสายวิปัสสนากรรมฐานมีความโดดเด่นในการอบรมจิตใจตามหลักสมณะและวิปัสสนา เพื่อให้รู้แจ้งธรรมและกำจัดกิเลส ออกจากจิตใจ ผู้ที่เป็นแบบอย่างพระภิกษุวิปัสสนากรรมฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำคัญ ได้แก่ พระครูวินัยธร (มัน ฐริทฺตฺโต) ผู้เป็นครูบาอาจารย์ที่เป็นแบบอย่างของพระภิกษุสายวิปัสสนา กรรมฐานมาจนถึงปัจจุบัน พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจฺนฺโท) เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาท สัมคัญโดดเด่นในการเผยแผ่หลักธรรม ที่เป็นในรูปแบบ ฃญา ภาษิตอีสาน ซึ่งเป็นการสอนธรรม ที่ได้ผลอีกรูปแบบหนึ่งที่พระภิกษุรุ่นต่อมานำเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่ธรรม พระโพธิญาณ เถระ (ชา สุ ภทฺโท) เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส และยังสามารถเผยแผ่หลักธรรมไป ถึงชาวต่างประเทศ อันเป็นนิมิตหมายอันดีต่อการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระ อาจารย์กนิริ จนฺทริโย มีปฏิปทาเป็นลักษณะอยู่สัน โดย เรียบง่าย อันเป็นปฏิปทาของพระนักปฏิบัติ

พระภิกษุวิศาลเถระ (บุญมี โชติปาโล) เป็นพระสงฆ์ที่ดำเนินตามปฏิปทาพระสาย วิปัสสนากรรมฐานอย่างเคร่งครัด และยังปฏิบัติตามข้อวัตรของพระ โปธินาจารย์อย่างเสมอต้น เสมอปลาย เช่น การไปรยทานก่อนฉันภัตตาหาร การต่ออายุหรือได้ชีวิตจากเจ้ากรรมนายเวร โดย การปล่อยปลา ปล่อยเต่า ปล่อยไก่ (ศิษยานุศิษย์, 2546 : 294) นอกจากนั้นพระภิกษุวิศาลเถระได้ สร้างรูปแบบวิธีการสอน เทคนิคการสอน การเข้าถึงพุทธปรัชญา อันเป็นรูปแบบเฉพาะในการ นำเสนอพุทธธรรม ซึ่งได้ผลเป็นที่ประจักษ์กล่าวขานกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเด่นชัด ผู้วิจัย ได้แยกเป็นประเด็นเพื่อการศึกษา ดังนี้ คือ

3.1 ประวัติและปฏิปทาของพระภิกษุวิศาลเถระ

3.2 หลักคำสอนของพระภิกษุวิศาลเถระ

3.2 เทคนิคการสอนของพระภิกษุสงฆ์

3.3 การเข้าถึงพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์

3.1 ประวัติและปฏิปทาของพระภิกษุสงฆ์

3.1.1 ประวัติพระภิกษุสงฆ์

พระภิกษุสงฆ์ (บุญมี โชติปาโล) มีนามเดิมว่า บุญมี นามสกุล กุศลคุณ เกิดเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2452 ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ปีระกา ซึ่งตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือ วันมาฆบูชา ณ บ้านเลขที่ 136 หมู่ที่ 2 ตำบลไรร้อย อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อนี้ กุศลคุณ มารดาชื่อนี้ กุศลคุณ มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน 10 คน

1. พระภิกษุสงฆ์ (บุญมี โชติปาโล)

2. นางสมบุรณ์ มุลมั่ง

3. นายเผ่า กุศลคุณ

4. นางสอน เนื่องเฉลิม

5. นายเลิศ กุศลคุณ

6. นางก้าน กุศลคุณ

7. นายเผย กุศลคุณ

8. นางอุบแก้วยอดกุล

9. นางคำหล้า ทิศนาลักษณ์

10. นางคำมัน แก้วตา

เหตุที่ชื่อว่า บุญมี เพราะว่ามี เมื่อคราวที่พระภิกษุสงฆ์เกิด มารดาได้ฝันว่า พระอาจารย์สีทา ชยเสโน มีศักดิ์เป็นลุง เอาพร้าได้ดวงใหญ่ ซึ่งเป็นของเก่า มีแต่สนิมเก็บมาจากพื้นดิน เอาให้ นางเลื่อน จึงได้ถามพระอาจารย์สีทา ชยเสโน ว่า “เอาพร้าที่เต็มไปด้วยสนิมนี้มาให้ทำไม ใช้ประโยชน์อะไรก็ได้” พระอาจารย์สีทา ชยเสโน จึงตอบว่า “ก็เอาไปลับเสียก่อนแล้วจะใช้งานได้” เมื่อถึงวันคลอดมารดาเจ็บทรมาณมาก เพราะต้องเจ็บท้องถึง 7 วัน 7 คืน คือเริ่มเจ็บเมื่อวันพฤหัสบดี ไปคลอดเอาวันครบคือวันพฤหัสบดี ความทราบถึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เจ้าเมืองอุบลราชธานี ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์สีทา ชยเสโน พระองค์ได้เสด็จมาดูแลพร้อมกับพระอาจารย์สีทา ชยเสโน ว่าเป็นเพราะอะไรจึงคลอดยากคลอดเย็นนักหนาจนกระทั่งได้เวลาเที่ยง ของวันมาฆบูชา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เหล่าทหารของค่ายสรรพสิทธิประสงค์ได้ยิงปืนใหญ่ขึ้น เพื่อบอกเวลาเที่ยง เด็กชายบุญมีจึงได้คลอดออกมา หลังจากได้ล้างตัวและเอาผ้าห่อแล้ว เจ้ากรมสรรพสิทธิธรรม์รับสั่งว่า “เด็กชายคนนี้จะรอดจะเป็นผู้มีบารมีมาเกิดจะดีจะชั่วเพียงใดไม่อาจรู้

หลังจากนั้นมา บิดาและมารดาที่เลี้ยงเด็กชายบุญมีมาด้วยความยากลำบาก เพราะเด็กชายบุญมีไม่ค่อยแข็งแรง จากคำบอกเล่าของ นางคำมัน แก้วตา ผู้เป็นน้อง เล่าว่า “หลวงปู่เล่าให้ฟังว่า ตอนเมื่อเกิดมานั้น มีผิวที่บอบบางมาก มองเห็นสะดือในท้อง ตัวกะน้อย”(คำมัน แก้วตา, 2550 : สัมภาษณ์) เจ็บไข้อยู่บ่อยๆ เลี้ยงยากมาก 3 วันดี 4 วันไข้ ตลอดเวลา จนชาวบ้านที่ผ่านไปมาที่เป็นหญิงจะแหวะเวียนเอานมมาให้กินเพราะสงสาร รวมทั้งเอาด้ายมาผูกคอ และแขน ให้เป็นจำนวนมากมาย เพื่อหวังให้เด็กชายบุญมีแข็งแรงยิ่งขึ้น ฝึจะได้ไม่มารบกวน แต่ก็ไม่ค่อยได้ผลมากนัก

การศึกษา พระภานาวิศาลเถระ เข้าเรียนและจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านนาเมือง ตำบลไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2465 และสอบได้นักธรรมเอก (น.ธ.) จากสำนักเรียนวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ. 2480 ด้านการศึกษาพิเศษ พระภานาวิศาลเถระ ได้ศึกษาอักษรขอมจนมีความรู้ความชำนาญอ่านออกเขียนได้ และยังมีความชำนาญการอ่านหนังสือธรรม สมัยโบราณ นอกจากนั้นพระภานาวิศาลเถระ ยังมีความสามารถทางด้านการใช้ภาษา ญา ภาษิตอีสาน เป็นอย่างดี สามารถนำมาใช้ในการเทศนาธรรม และคำสอนจะเป็นที่ประทับใจ และศรัทธาแก่ลูกศิษย์ที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาทุกคน เช่น “ทางเป็นเค้าอย่ากวดหนามปก อย่าไปเที่ยวทางสกป่าดง เสือฮ้าย เสือบายเจ้าบ่มีผู้ช้อย บัดท่าจ่อยบ่มีผู้ช้ำผู้แล” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 4) “หาเรือไว้หลายลำ เสี่ยงท่า หม่าข้าวไว้หลายมือแขกสิโฮม” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 162)

การบรรพชา และการอุปสมบท โยมมารดาได้พาพระภานาวิศาลเถระ ไปฝากไว้เป็นลูกศิษย์ของ พระอาจารย์สีทา ชยเสนโน ทำให้ท่านได้มีโอกาสกราบนมัสการพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสิโล และพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโตซึ่งเป็นพระอาจารย์ทั้งสอง ได้แหวะเวียนมากราบนมัสการพระอาจารย์สีทา ชยเสนโน ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานในสมัยนั้น เมื่อสิ้นพระอาจารย์สีทา ชยเสนโน โยมมารดาได้พาพระภานาวิศาลเถระ ไปบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดศรีทอง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และในระหว่างบรรพชาเป็นสามเณรนั้น พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ได้เมตตาแนะนำสามเณรบุญมีไปจำพรรษาที่จังหวัดสกลนคร

เมื่ออายุครบ 20 ปี ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันศุกร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ปีมะแม ซึ่งตรงกับวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2474 ซึ่งตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วัดวิสาขบูชา โดยมีพระศาสนดิลก (เสน ชยเสโน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาสว่างเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระอาจารย์เพ็ง เป็นพระอนุสาสนาจารย์ ได้รับฉายาทางพระพุทธศาสนาว่า “โชติปาโล” อันมีความหมายว่า “ผู้มีแสงสว่างในธรรม”

ด้านการปกครอง หลังจากอุปสมบท พระอาจารย์บุญมี ได้มีโอกาส กราบนมัสการพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ผู้มีคุณูปการต่อกิจการคณะสงฆ์ภาคอีสาน พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้เมตตา พระอาจารย์บุญมี โดยอนุญาตให้ติดตามท่านไปจำพรรษาที่วัดบรมนิวาส และที่วัดเขาพระงาม จังหวัดลพบุรีด้วย ช่วงชีวิตสมณะเพศของพระอาจารย์บุญมี ท่านได้ออกจาริกธุดงค์ไปในที่สถานที่ต่างๆ ครั้งหนึ่งท่านได้ออกจาริกไปพร้อมกับท่านอาจารย์มหาสว่าง ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของท่าน โดยจาริกไปในประเทศพม่า ลาว เขมร เวียดนาม เลยไปถึงประเทศจีน เมื่อกลับมาจากประเทศจีน พระอาจารย์บุญมี ได้ช่วยพระอาจารย์สิงห์ สร้างวัดป่าสาละวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

นอกจากนี้พระอาจารย์บุญมี ยังได้มีศรัทธาร่วมสร้างวัดอโศการาม จัดวัดสมุทพรปราการ ร่วมกับหลวงพ่อดิ เพื่อเป็นศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน แก่พุทธศาสนิกชนและยังได้ร่วมกับพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร สร้างวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต รวมทั้งได้ร่วมกับพระอาจารย์ดี ฉนฺทโน สร้างวัดภูเขาแก้ว อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ในปี พ.ศ. 2480 พระอาจารย์บุญมี โชติปาโล ได้กลับมาที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสระประสานสุข สืบต่อจากพระศาสนดิลก ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ของท่าน และได้เริ่มพัฒนาวัดสระประสานสุข (บ้านนาเมือง)

สมณะศักดิ์ พระอาจารย์บุญมี โชติปาโล ได้รับสมณะศักดิ์ดังนี้

พ.ศ. 2424 ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราชฎร์ ที่ พระครูไพโรจน์รัตนโนบล

พ.ศ. 2531 ได้รับแต่งตั้งเป็น พระครูสัญญาบัตรเทียบเท่าผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

พ.ศ. 2544 ได้รับแต่งตั้งสมณะศักดิ์เป็น พระภวานาวิศาลเถระ

ปัจฉิมวัย พระภิกษุภิกษุสาธุเถระ (บุญมีโชติปาโล) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสระ
 ประสานสุข บ้านนาเมือง ตำบลไรร้อย อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี จนวาระสุดท้ายของท่าน
 เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เวลา 11.45 น. พระภิกษุสาธุเถระได้ละสังขารโดยสงบ
 ท่ามกลางความอาลัยของเหล่าศิษยานุศิษย์ สิริรวมอายุได้ 95 ปี 73 พรรษา

3.1.2 ผลงานของพระภิกษุสาธุเถระ

ด้านการปกครอง พระภิกษุสาธุเถระ ใช้ระเบียบการปกครองสงฆ์สอดคล้องกับกฎ
 ของเถระสมาคมอย่างเคร่งครัด โดยมีกฎ กติกาของวัด โดยมีมติของคณะสงฆ์ภายในวัดเป็นผู้กำหนด
 ขึ้นมาเอง และที่เป็นกิจวัตรสำคัญที่พระภิกษุสาธุเถระ ได้ริเริ่มและปฏิบัติเป็นประจำ คือจัดให้มี
 การปฏิบัติธรรมและเจริญสมาธิภาวนาทุกวัน โดยเฉพาะวันพฤหัสบดีที่ศาลาการเปรียญ วัดสระ
 ประสานสุข ตั้งแต่เวลา 19.00 น. เป็นต้นไป

ด้านการเผยแผร์ พระภิกษุสาธุเถระ เป็นอริยสงฆ์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา กรุณา
 มุทิตา อุเบกขา จะเห็นได้จากเวลาฉันภัตตาหารเช้า เมื่อท่านฉันภัตตาหารเสร็จท่านจะแบ่งปัน
 อาหารให้กับทุกคนให้นำกลับไปเลี้ยงลูกหลาน และพ่อแม่โดยทั่วถึงกัน นอกจากการอบรมสั่ง
 สอนแก่ญาติโยมที่มากกราบไหว้ และทำบุญที่วัดสระประสานสุขแล้ว พระภิกษุสาธุเถระยังได้
 ออกเทศนา ปาฐกถาธรรม และสนทนาธรรมแก่ประชาชนทั่วไปตามสถานที่ราชการ โรงเรียน และ
 หมู่บ้านต่างๆมาโดยตลอด

ด้านหลักธรรมและคำสอน พระภิกษุสาธุเถระ ท่านเดินทางสายกลาง อันเป็นข้อ
 ปฏิบัติ ชูตงคัตถ์สายกรรมฐานเจริญรอยตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ และครูบาอาจารย์
 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) และ
 พระศาสนดิลก (เสน ชยเสโน) มาโดยตลอด คำสอนของพระภิกษุสาธุเถระมีคุณค่ายิ่ง และมี
 ภาณิตีสถานแทรกอยู่ ทุกครั้งทำให้เข้าใจง่าย รู้ถึงคุณค่าของธรรมและคำสอนของพระพุทธองค์

หลักคำสอนของพระภิกษุสาธุเถระ เน้นการอบรมสั่งสอนให้รู้คุณค่าพระแก้ว 2 องค์
 คือบิศา มารดา ซึ่งเป็นพระอรหันต์ในบ้านที่ทุกคนควรกราบไหว้บูชามาตลอดกาล สอนให้ทุกคน
 บำเพ็ญตนตามหลักกุศลสมาทาน สอนให้รู้จักศาสนา กับสังคมไทย การประหยัดอดออมตามหลัก
 พระพุทธศาสนา และในการปฏิบัติธรรม ท่านสอนให้ปฏิบัติธรรมเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยการนั่ง
 สมาธิภาวนาทุกครั้งในเทศกาลต่างๆ ให้บำเพ็ญทานบารมี สมาทานศีล ปฏิบัติตน

ด้านสาธารณประโยชน์ พระภวนาวิศาลเถระ มีเมตตา บริจาคเงินทุน สนับสนุน โครงการอาหารกลางวันแก่โรงเรียนที่ขาดแคลน และมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กเรียนดีแต่ยากจน บริจาควัสดุต่อเติมและก่อสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียน และสร้างรั้วกำแพงโรงเรียนให้กับ โรงเรียนบ้านนาเมือง นอกจากนี้พระภวนาวิศาลเถระ ได้เป็นผู้นำชาวบ้าน ทำถนนตัดจากบ้านนา เมืองเชื่อมต่อไปยังบ้านดงแสน ตำบลไร่น้อย ระยะทาง 3 กิโลเมตร โดยไม่ใช้งบประมาณทาง ราชการกิจกรรมที่สำคัญ พระภวนาวิศาลเถระ ได้ไถ่ชีวิตโค กระบือ เป็นประจำทุกปี โดยซื้อมาก่อนที่จะถูกนำไปยังโรงฆ่าสัตว์ มาบริจาคให้ชาวบ้านที่ยากจนนำไปเลี้ยง

ด้านสังคมสงเคราะห์ พระภวนาวิศาลเถระ ได้บริจาคอุปกรณ์และเครื่องมือแพทย์ เช่น เครื่องวัดความดันโลหิต เครื่องดูดเสมหะ เครื่องตรวจเลือดให้กับโรงพยาบาลต่างๆ ดังนี้

โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

โรงพยาบาลสำโรง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

โรงพยาบาลน้ำยืน อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

โรงพยาบาลดอนมดแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี

โรงพยาบาลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

โรงพยาบาลทุกอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ

โรงพยาบาลจังหวัดเชียงใหม่

นอกจากนั้นในวันครบรอบวันคล้ายวันเกิด พระภวนาวิศาลเถระ ได้มอบทุนการศึกษา เครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์การศึกษา และให้ทานแก่เด็กพิการในจังหวัดอุบลราชธานี ไถ่ชีวิตโค กระบือ ให้กับชาวบ้านที่ยากจนไปเลี้ยงทุกปี บริจาคเสื้อผ้า อาหารแห้งให้กับศูนย์ชาวเขา แม่ฟ้าหลวง ตลอดจนเครื่องเขียนต่างๆ ให้กับชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่ และยังพัฒนาสถานที่ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ให้กับหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี

ด้านทำนุบำรุงพระศาสนา พระภวนาวิศาลเถระ ได้ก่อสร้างและพัฒนา สนับสนุน การก่อสร้าง พุทธสถานในที่ต่างๆ ดังนี้

1) ร่วมสร้างพระใหญ่ที่เขาพระงาม กับ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) จังหวัดลพบุรี

2) ร่วมสร้างพระนาคปรก ที่วัดอโศการาม กับ ท่านพ่อลี จังหวัดสมุทรปราการ

3) บูรณะมณฑป รอยพระพุทธรบาท

4) บูรณะศาลารัชมังคลาภิเษก เขาสะแกกรัง

5) สร้างพระพุทธรูปเนื้อ โลหะ หน้าตักกว้าง 3 เมตร ประดิษฐาน ที่ศาลารัชมังคลาภิเษก

- 6) สร้างพระสังกัจจายนะโชติปาโล หน้าตักกว้าง 3 เมตร ที่จังหวัดอุทัยธานี
- 7) สร้างพระสีวลี ที่จังหวัดอุทัยธานี
- 8) สร้างพระพุทธรูปสูง 7 เมตร 79 เซนติเมตร ปางประทานพร โชติปาละชนะมาร บนยอดเขาสังกัตรัตนคีรี
- 9) มอบอุปกรณ์ก่อสร้างพระอุโบสถ วัดบ้านกุดมะสง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
- 10) สร้างพระพุทธรูปใหญ่ และบูรณหอรณะฆัง วัดบ้านป่อ
- 11) สร้างพระพุทธรูปสูง 3 เมตร ที่วัดอ่ากลองเพล จังหวัดอุดรธานี
- 12) สร้างพระพุทธรูปสูง 3 เมตร ที่เชียงใหม่
- 13) สร้างพระพุทธรูปปางสมาธิ สูง 3 เมตร ที่ประเทศจีน
- 14) ให้อุปกรณ์ในการก่อสร้างวัดภูถ้ำพระ
- 15) ให้อุปกรณ์ในการก่อสร้างวัดคอนสวรรค์ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
- 16) ให้อุปกรณ์และช่วยเหลือในด้านต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี เช่น วัดบ้านก้านเหลือง วัดบ้านคำแย วัดบ้านหนองหว้า วัดบ้านหนองมุก วัดสำราญนิเวศน์ วัดบ้านระเว วัดบ้านนาจาน วัดบ้านดอนจืด วัดบ้านด้ามพร้าว วัดบ้านปลาตูกน้อย วัดบ้านยางลุ่ม วัดป่าอำเภอม่วงสามสิบ วัดบ้านกุดลาด วัดบ้านกระโสบ

3.1.3 กิตติคุณูปการที่ได้รับ

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ถวายคุณูปกิตติคุณบัตร สาขาวัฒนธรรมศึกษา อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
2. จังหวัดอุบลราชธานี ได้ยกย่องให้เป็นพระสงฆ์ด้านพระเถระสายวิปัสสนาธุระ ในจังหวัดอุบลราชธานีที่น่านับถือในหนังสือเรื่อง **200 ปีเมืองอุบล**
3. ได้รับยกย่อง บันทึกประวัติและปฏิบัติเป็นพระสงฆ์วัตรมยุตในภาคอีสานที่สำคัญในหนังสือเรื่อง **พระปรมาจารย์ สายพระกรรมฐาน ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล**
4. ได้รับยกย่อง เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ และปาฏิหาริย์ ของวัดดงมด ที่น่าควรรับถือ ในหนังสือเรื่อง **พระเครื่องเมืองอุบล**
5. ได้รับกล่าวขานว่าเป็นผู้ทำพิธีต่ออายุให้กับ สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก องค์ปัจจุบัน ในหนังสือเรื่อง **อิทธิฤทธิ์**

3.1.4 ปฏิปทาของพระภิกษุวิศาลเถระ

พระภิกษุวิศาลเถระ มีปฏิปทาเจริญรอยตามพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งเป็นปฏิปทาที่ พระวงศ์ธรรมยุตในภาคอีสานปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ดังนี้

1) เครื่องอัฐบริขาร

พระภิกษุวิศาลเถระ เป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามปฏิปทาพระอาจารย์สายพระกรรมฐาน อย่างเคร่งครัด ซึ่ง พระภิกษุสายพระกรรมฐาน จะถือการปฏิบัติเป็นผู้มกน้อย ยังชีพด้วยความจำเป็น อัฐบริขาร คือ เครื่องที่จำเป็นสำหรับพระภิกษุที่บวชในธรรมยุตินิกาย ซึ่งก่อนการบวชเป็นพระภิกษุ สายพระกรรมฐานจะต้องพึงเตรียมของเหล่านี้ให้ครบ และจะใช้เป็นบริขารที่จำเป็น มีดังนี้คือ

1. บาตร 2. มีดโกนและใบมีดโกน 3. เข็มเย็บผ้า และด้าย 4. เครื่องกรองน้ำ (ชมกรก) 5. ผ้าสบง 6. ผ้าจีวร 7. ผ้าสังฆาฏิ 8. ปะคคเอาจ

2) กิจวัตร 10 นอกจากเป็นผู้มกน้อยแล้ว พระภิกษุวิศาลเถระ มีปฏิปทาเป็นกิจวัตรที่ พึงปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งท่านปฏิบัติเช่นนี้มาตั้งแต่บวช จนถึง มรณภาพ กิจวัตร 10 มีดังนี้คือ 1. ลง อุโบสถ 2. บิณฑบาตเลี้ยงชีพ 3. สวดมนต์ไหว้พระ 4. กวาดอาวาสวิหารลานพระเจดีย์ 5. รักษาผ้า ครอง 6. อยู่ปริวาสกรรม 7. ปลงผมปลงหนวดตัดเล็บ 8. ศึกษาสิกขาบทและปฏิบัติพระอาจารย์ 9. เทศนา 10. พิจารณาปัจจุเวก ขณะทั้ง 4

3) ชุตงควัตร 13

นอกจากการประกอบกิจวัตร 10 อย่างแล้ว พระภิกษุวิศาลเถระเป็นพระนักปฏิบัติมี ปฏิปทาเป็นพระกรรมฐานจะพึงรักษา ชุตงควัตร 13 เพิ่มเติม เพื่อเป็นการฝึกตน ซึ่ง ชุตงควัตร 13 มี ดังนี้ 1. ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร 2. ถือทรงผ้าไตรจีวรเป็นวัตร 3. ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร 4. ถือ เที่ยวบิณฑบาตไปตามแถวเป็นวัตร 5. ถือนั่งฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร 6. ถือฉันเฉพาะในบาตรเป็น วัตร 7. ถือห้ามภักอันนำมาถวายเมื่อภายหลังเป็นวัตร 8. ถืออยู่ป่าเป็นวัตร 9. ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร 10. ถืออยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร 11. ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร 12. ถืออยู่ในเสนาสนะอันท่านจัดให้อย่างไร เป็นวัตร 13. ถือการนั่งเป็นวัตร

4) การประกอบพิธีกรรมต่ออายุ

พระภิกษุวิศาลเถระปฏิบัติตามปฏิปทาสายพระกรรมฐานซึ่งเป็นปฏิปทาที่พระ กรรมฐานทั่วไปยึดถือไปปฏิบัติ นอกจากนั้นพระภิกษุวิศาลเถระ ยังได้โปรดญาติโยมที่เข้ามา รับ ฟังธรรมเทศนา และจะประกอบพิธีกรรมต่ออายุ ให้กับญาติโยม ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติเฉพาะใน วัดสระประสานสุขเท่านั้น จะกระทำเมื่อถึงเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำของทุกปี โดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนการประกอบพิธี

1) สิ่งที่ต้องเตรียมในพิธีกรรม

ข้าวสารจำนวน 7 กิโลกรัม

ส้มป่อย จำนวน 7 ฝัก

ก้อนหิน จำนวน 7 ก้อน

เทียนเวียนหัวจำนวน 1 เล่ม

เขียนชื่อบุคคลในบ้าน

2) การประกอบพิธีกรรม

พระภิกษุสามเณรจะประกอบพิธีกรรมต่ออายุ ด้วยตัวเอง

3) หลังเสร็จพิธีกรรมให้ชาวบ้านปฏิบัติดังนี้

ให้นำสิ่งของที่ประกอบพิธีแล้ว คือ ข้าวสาร 7 เม็ด, ก้อนเงิน-ก้อนทอง 3 ก้อน (ก้อนหินที่นำมา) และ ส้มป่อย 1 ฝัก กลับบ้าน ไปต้อนค้ำก่อนนอนให้ปฏิบัติดังนี้

1. นำข้าวสาร 2 เม็ด พร้อมด้วยก้อนเงิน-ก้อนทอง 1 ก้อน นำไปฝังทางทิศตะวันออกเฉียงของตัวบ้าน แล้วท่องคาถาว่า “อะเตสิ” 3 จบ

2. นำข้าวสาร 2 เม็ด พร้อมด้วยก้อนเงิน-ก้อนทอง 1 ก้อน นำไปฝังทางทิศตะวันตกของตัวบ้าน แล้วท่องคาถาว่า “กิงสระระนัง” 3 จบ

3. นำข้าวสาร 2 เม็ด พร้อมด้วยก้อนเงิน-ก้อนทอง 1 ก้อน นำไปฝังทางทิศเหนือ หรือหัวบันไดบ้าน แล้วท่องคาถาว่า “มะอะอุ” 3 จบ

4. มัดส้มป่อยผูกไว้เหนือประตูบ้าน แล้วปิดประตูบ้านทันทีห้ามเปิดออกเด็ดขาด
ท่องคาถา “อะหัง ปิตตัง ชานามิ” 3 จบ

นำเม็ดข้าวสาร 1 เม็ด เอาใส่ไว้ในไส้หมอน ก่อนนอนกราบหมอนสวดมนต์

4) วันรุ่งขึ้นให้ปฏิบัติดังนี้

เปิดประตูบ้านเอาฤกษ์ แล้วพูดว่า “เปิดเอาเงิน เอาทอง เอาโชค เอาลาภ”

5) สามวันต่อมา ให้ปฏิบัติดังนี้

นำมะพร้าวแห้ง 3 ลูก, กล้วย 3 หวี นำไปกล่าวถวายที่วัด แล้วนำสิ่งของทั้งหมดกลับไป
แช่น้ำมนต์ ใช้อาบกินกันทุกคนในบ้าน

6) อีกหนึ่งคืนต่อมา ให้ปฏิบัติดังนี้

นำข้าวเหนียว 1 ปั้น และกล้วย 1 ลูก ไปทำพิธีที่วัด แล้วนำข้าว และกล้วยกลับบ้าน

7) กลับมาถึงบ้านให้ปฏิบัติดังนี้

นำข้าวเหนียว 1 ปั้น และกล้วย 1 ลูก ที่นำมาจากวัด นำไปยื่นออกนอกรั้วบ้านทางทิศตะวันตก แล้วให้อริฐานดังนี้ “ขอให้เจ้าที่เจ้าทาง เจ้ากรรม นายเวร ภูติปิศาจ ที่อยู่บริเวณนั้นให้ได้รับส่วนกุศลนี้และให้ได้ไปผูกไปเกิด ออยามาเบียดเบียน รบกวนกัน สิ่งที่ไม่ดีกำจัดออกไปให้หมด นำแต่สิ่งที่ดีมาให้ ขอให้ นำโชคลาภ ความสุข ความเจริญ มาสู่ทุกคนในบ้านเทอญ” เสร็จแล้ววดประคูดบ้าน แล้วท่องคาถาว่า “อะหัง ปิตตัง ชานามิ”

5) พิธีกรรมทำนํ้ามนต์

พิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ พระภิกษุสงฆ์วิเศษ เมตตาโปรดญาติโยม ซึ่งท่านมองเห็นถึงความทุกข์ของญาติโยม ต้องการให้ญาติโยมพ้นจากทุกข์ นอกจากจะเทศนาธรรมเป็นหลักแล้ว ท่านยังประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างกำลังใจให้กับญาติโยมที่เข้ามาฟังธรรมเทศนาคือ พิธีกรรมทำนํ้ามนต์ ทุกเช้าวันเสาร์ เวลา 07.00 น. สำหรับลูกศิษย์ที่ต้องการทำนํ้ามนต์ ซึ่งนํ้ามนต์ของพระภิกษุสงฆ์วิเศษ เป็นที่เล่าลือกันในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันโรค ป้องกันภัย ป้องกันผี (สัมภพณ์) ซึ่งมีวิธีปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

1) การเตรียมของก่อนทำพิธี สำหรับผู้ที่จะทำนํ้ามนต์ ให้เตรียมสิ่งของดังนี้

1. เทียน จำนวน 1 เล่ม (ทางวัดเตรียมไว้ให้)
2. ข้าวสาร จำนวน 7 กิโลกรัม
3. ผ้าขาว จำนวน 5 เมตร
4. มะพร้าว จำนวน 3 ลูก
5. กล้วย จำนวน 1 หวี
6. ปลาสด หรือปลาช่อน จำนวนมากกว่าอายุผู้ที่ทำนํ้ามนต์
7. ไก่ ที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวน 3 ตัว
8. น้ำสะอาด จำนวน 1 ถัง

2) การประกอบพิธีกรรม

พระภิกษุสงฆ์วิเศษจะนำพาประกอบพิธีกรรมการทำนํ้ามนต์ พอเสร็จพิธี พระภิกษุสงฆ์วิเศษ จะพานำปลอยไก่ ปลอยปลา โดยพากล่าวว่า “ กรรมมะเวร เกิดนำไก่ นำปู นำปลา ให้ละลดปลดออกตั้งแต่เมื่อวันนี้ กรรมมะเวร เกิดนำไก่ นำปู นำปลา ให้ละลดปลดออกตั้งแต่เมื่อวันนี้ กรรมมะเวร เกิดนำไก่ นำปู นำปลา ให้ละลดปลดออกตั้งแต่เมื่อวันนี้ ” จากนั้นก็จะจับไก่โยนออกไป ต่อจากนั้นจะพากล่าวว่า “สาธุลูกๆ หลานๆ ทานข้าวทานปลา ทานเงินทานคำ ทานชีวิตจิตใจ ทานบัดนี้ มีโชคมีชัย มีกำไรทุกอย่าง เกิดมาบ่อดบ่อยาก ปู่ย่าตายาย ได้รับส่วนบุญ ได้รับ

6) พากล่าวถวายทาน และคำกล่าวต่างๆ

นอกจากปฏิบัติและพิธีกรรมเฉพาะของพระภิกษุสงฆ์แล้ว การนำกล่าวทานของพระภิกษุสงฆ์เป็นเอกลักษณ์ มีที่เดียวในประเทศไทยก็ว่าได้ ที่น่าเลื่อมใสของบรรดาศิษยานุศิษย์ ซึ่งท่านจะพำนักกล่าวทานเป็นกรณีๆ ไป ดังนี้

พากล่าวทานสิ่งของ เมื่อมีลูกศิษย์นำของ หรือสังฆทานมาถวายที่วัด พระภิกษุสงฆ์จะพำนักกล่าวทาน โดยให้ผู้ที่นำสังฆทานมาถวาย หรือ ภักตอาหารมาถวายกล่าวตาม ดังนี้

“สาธุ ทานได้ทานดี ทานสั่งทานมี เกิดมาบ่อดบ่อยาก ปู่ย่าตายาย พระแก้ว 2 องค์ ได้รับส่วนบุญ รับแล้วให้ลูกให้หลาน มีอายุมันขวัญเย็น มีเงินหมื่นเงินแสน มีนิตาขึ้น พ้อแต่เงินหมื่นเงินแสน บ่อดบ่อยาก ทานได้ ทานเป็นเศรษฐี ทานหนีจากทุกข์ พ้อแต่ความสุข สาธุ” (อุคตมศักดิ์ ธรรมจริยาวัตร, 2546 : 19)

“สาธุลูกๆ หลานๆ ทานข้าวทานปลา ทานเงินทานคำ ทานชีวิตจิตใจ ทานบัดนี้ มีโชคมีชัย มีกำไรทุกอย่าง เกิดมาบ่อดบ่อยาก ปู่ย่าตายาย ได้รับส่วนบุญ ได้รับผลทาน กับลูกกับหลาน ลูกๆ หลานๆ มาทานวันนี้ อายุหมื่นขวัญเย็น มีนิตาขึ้น บ่อดข้าวอดปลา บ่อดเงินอดคำ สาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 1 : 4)

“สาธุ ลูกๆ หลานๆ เกิดมาบ่อดบ่อยาก ทานเอาดีเอาดี ทานเอาสั่งเอาดี ใช้นี่ใช้นี่ ปู่ย่าตายาย พระแก้ว 2 องค์ ผู้รักษาชีวิต อุทิศเลี้ยงมา ได้ไก่อเป็นทาน ไก่นี้ เป็นพระเจ้าองค์ที่ 1 เป็นผู้พาเดิน ปูทาง เป็นผู้พาหนีจากทุกข์ เป็นผู้พาหาความสุข ขึ้นตามเวลา ตามนาฬิกา ไก่นี้เกิดมา เป็นพระเจ้าองค์ที่ 1 ผู้เข้าเกิดมา ชาติใดๆ ขอได้พบ พระเจ้าทั้ง 5 พระองค์ พระเจ้าไก่อ พระเจ้าเห่น พระเจ้าเต่า พระเจ้าโค พระเจ้าคน ทั้ง 5 พระองค์นี้ เกิดชาติใดๆ ได้พบได้เห็น ด้วยอำนาจวาสนา สาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 1 : 5)

“สาธุ ลูกๆ หลานๆ เกิดมาบ่อดบ่อยาก มาทานเอาดีเอาสั่งเอาดี ทานเอาเงินเอาคำ ทานเอาชีวิตจิตใจ เกิดมาบ่อดบ่อยาก สนุกกินสนุกทาน ได้ลูกได้หลาน ผู้ที่มีปัญญา เหมือนพระนาคเสน พระยามิลิน มีปัญญา กว่ามนุษย์ทั้งหลาย เกิดมาบ่อดบ่อยาก สนุกกินสนุกทาน สาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 6 : 3)

“สาธุ ลูกๆ หลานๆ ทานกายวาจาใจ ต่อพระพุทธ ต่อพระธรรม ต่อพระสงฆ์ สามอย่างนี้ ทานแล้ว ประจำตัว ตั้งใจ ตั้งใจได้ทาน ระลึกได้ เป็นของเรา ระลึกได้ สุขุหายเปล่า ตั้งใจรับเอาดีเอาสั่งเอาดี ผู้ระลึกได้ ว่าเป็นคนจริง จริงกาย จริงวาจา จริงใจ จริงต่อพระแก้วสององค์จริงแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต ของลูกของหลาน ตลอดชีวิต สาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 17 : 4)

“สาธุ ลูกๆหลานๆ ได้มาทานหน่อขกะดี หลายกะดี เกิดมาเป็นมหาเศรษฐี บ่อดบ่อยาก ขอได้พบ พระเจ้าทั้งห้าพระองค์ พระเจ้าไก่ พระเจ้าเห่น พระเจ้าเต่า พระเจ้างัว พระเจ้าคน ทั้งห้า พระองค์นี้ เกิดชาติใดๆ ได้พบได้เห็น ด้วยความมั่นใจ มาทานมือนี่มีอายุหมั่นขวัญยืนมีนตาขึ้น พ้อเงินหมื่นเงินแสน บ่อดบ่อยากปู้ยาตายายพระแก้วสององค์ ได้รับส่วนบุญ รับแล้วให้ลูกให้หลาน อยู่เย็นเป็นสุข บ่อดบ่อยาก สาธุ ได้แล้ว พระแก้วรักษา สาธุ ผู้เมื่อแล้ว เชื่อแล้ว เป็นคนจริง จริงต่อ พระแก้ว จริงต่อพระแก้ว จริงแล้ว พระแก้วรักษา มาแต่วันก่อนเกิดสาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 2)

“สาธุ ลูกลูก หลาน หลาน มาต่อเอาเงินเอาคำ มาต่อเอาชีวิตจิตใจ เกิดมาบ่อดบ่อยาก ปู้ยา ตายาย พาकिनพาทานพาได้พาดี พาฮังพามี เกิดมาบ่อดบ่อยาก มาทานในมือนี่ มีอายุหมั่นขวัญยืน มีน ตาขึ้น พ้อแต่เงินหมื่นเงินแสน บ่อดบ่อยาก สาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 6 : 1)

พากล่าวให้ระลึกถึงคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และให้วิญญูณบิตามารดา โดยให้ ญาติโยมนั่งพนมมือ หันหน้าไปหาพระพุทธรูปแล้วกล่าวตามว่า “สาธุ ขำขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระพุทธรูป เชื่อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์ ประจำชีวิต ของลูกของหลานตลอดชีวิต กราบ .... สาธุ ขำ ขอมอบกาย ถวายชีวิตต่อพระธรรม คำสอนของพระพุทธรูปเจ้าทรงบัญญัติ ตรีสไว้ดีแล้ว เป็นแก้ว ศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด กราบ ... สาธุ ขำขอมอบกาย ถวายชีวิตต่อพระสงฆ์ องค์ ปฏิบัติ ตามธรรมมะวินัย เชื่อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต ของลูกของหลาน ตลอดชีวิต กราบ ... สาธุ ขำขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระแก้ว องค์ที่หนึ่งผู้ให้กำเนิด เกิดเป็นคนมา มาแต่ วันก่อนเกิด เชื่อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด กราบ ... สาธุ ขำขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระแก้ว องค์ที่ 2 ผู้ให้กำเนิด เกิดเป็นคนมา ให้น้ำนมและข้าวป้อน รักษาชีวิต มา แต่วันก่อนเกิด เชื่อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด กราบ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 1 : 2-3)

“สาธุ ลูกๆหลานๆ ได้ฟ้ากาสวะพัด ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงบัญญัติตรีสไว้ให้แก่พระสงฆ์ ผู้ ทรงธรรมทรงวินัย ลงส่ม ตามธรรมตามวินัย มาทานในวันนี้ ขอให้พบพระเจ้าทั้ง ห้าพระองค์ พระ เจ้าไก่ พระเจ้าเห่น พระเจ้าเต่า พระเจ้างัว พระเจ้าคน สาธุ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 5)

พากล่าวระหว่างที่ประพรมน้ำมนต์ เมื่อพระภิกษุวิศาลเถระประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ท่านมักจะพากล่าวซึ่งเป็นการสอนอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนี้“ฝนท่าแก้วตกแล้วชุ่มเย็น ล้างโรคล้างภัย ล้างไข้ล้างหนาว ล้างเจ็บล้างป่วยล้างชวยออกให้เบ็ด เกลี้ยงดีพลิงาม ฝนท่าแก้วตกแล้วชุ่มเย็น ฝน ท่าแก้วล้างโรคล้างภัย ล้างหวัดล้าง ไอล้าง ไข้ล้างหนาว ล้างเจ็บล้างป่วยล้างชวยให้เบ็ด เกลี้ยงดีพิ ลิงาม สดใส บ่มีโรคบ่มีภัย บ่มีไข้บ่มีหนาว บ่มีเจ็บบ่มีป่วย ความชวยหายเบ็ด ความรวยเกิดขึ้น มี อายุหมั่นยืน ลืมตาขึ้น พ้อแต่เงินแต่คำ พ้อแต่สิ่งอยากได้ รวยอำนาจวาสนา เกิดมาบ่อดบ่อยาก สาธุ” (เทปบันทึกแผ่นที่ 1 : 3)

พากล่าวปฏิบัติตน พระภวนาวิศาลใช้คำว่า “เอาบุญทางใจ” เมื่อมีลูกศิษย์มาปฏิบัติตน ทั้งการนั่งสมาธิ การให้ทาน การเจริญภาวนาต่างๆ ดังนี้ “สาธุ ลูกๆ หลานๆ มาละลดความวุ่นวาย ความเสียหาย ละลดปลดถั้ม มาละลด โรคภัยไข้เจ็บ ทำมา ด้วยความมิดความหลง สิ่งที่ไม่ดี มาละลดปลดถั้ม มาละลด เกราะห้เชื้องำแวร เจ้ากรรมนำมา สิ่งที่ไม่ดี มาละลดปลดถั้ม เอากรรมดี ทำมั่งทำมี สร้างเงินสร้างค่า สร้างข้าวสร้างน้ำ มาต่อชีวิต มาต่อเอาดี มาต่อเอาอั้งเอามี ต่อเอา เงินเอาค่า ต่อชีวิตจิตใจ เกิดมาเป็นคนบริสุทธิ์ เป็นคนดีมีราคา มีปัญญา รักษาตัวได้ สาธุ”(เทพ บันทีกแผ่นดินที่ 1 : 7)

พากล่าว ทานไถ่ชีวิตสัตว์ หรือการต่ออายุ พระภวนาวิศาลเถระประกอบพิธีกรรมต่ออายุ จะพากล่าวทานไถ่ชีวิตสัตว์ ดังนี้“สาธุ อะหังวันทามิ สัตว์ตัวน้อยตัวใหญ่ เปิดไถ่ปู่ปลา ได้ ฆ่ากินมาแต่เมื่อเกิด เป็นอาหาร มื้อนี้ ให้ชีวิตสัตว์เป็นทาน ให้พ้นจากความตาย พ้นจากความเสียหาย ชีวิตของข้า เป็นเนื้อเป็นหนัง เกิดเป็นสัตว์จำพวกนี้ ในวันนี้ ละลดปลดกรรม อย่ามีกรรม มีเวร มาผูกมาพัน มาเกี่ยวมาข้อง เวรอันใด ให้แล้วให้หาย หายแต่วันนี้ต่อไป มีอายุหมั่นยืน สาธุ เปิดเคราะห์เปิดเชื้อ หวัดโรคหวัดภัย ไชโย ข้าชนะแล้ว พ้นแล้ว ถึงแล้ว รู้แล้ว พระแก้ว รักษา ไชโย เปิดกรรมเปิดเวร เปิดเคราะห์เปิดเชื้อ” (บันทีกเสียงแผ่นดินที่ 1 : 4)

พากล่าวเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พระภวนาวิศาลเถระ พานักกล่าวหลักในการ ดำเนินชีวิตเป็นประจำเพื่อกระตุ้นให้คิดพิจารณาและนำไปปฏิบัติตามดังนี้ “สาธุ ละชั่ว ประพฤติดี ละทิลฐิ ไม่เป็นพาล หวังเพื่อ พระนิพพาน บำเพ็ญบุญสนองคุณ สมองแล้ว คุณพระแก้ว 2 องค์ ปะ จำชีวิต ทุกก้าวเดินไปมา สาธุ” (บันทีกเสียงแผ่นดินที่ 1 : 7)

3.1.5 สรุปประวัติและปฏิปทาของพระภวนาวิศาลเถระ

พระภวนาวิศาลเถระเป็นชาวอุบลราชธานี ศึกษาเล่าเรียนปฏิปทาการปฏิบัติแบบพระ กรรมฐานจากพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต และพระสงฆ์สายธรรมยุติกนิกาย และท่านเป็นพระสงฆ์ที่ ดำเนินตามปฏิปทาพระสายวิปัสสนากรรมฐานอย่างเคร่งครัด เป็นที่กล่าวขานโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียงนอกจากนั้นท่านยังได้ปฏิบัติตามข้อวัตรของพระโบราณา จารย์อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เช่น การโปรยทานก่อนฉันภัตตาหาร การต่ออายุหรือไถ่ชีวิตจากเจ้า กรรมนายเวร โดยการปล่อยปลา ปล่อยเต่า ปล่อยไก่ (ศิษยานุศิษย์, 2546 : 294) ทั้งนี้ท่านมุ่งหวังให้ พุทธศาสนิกชนได้เข้าสู่พระพุทธศาสนา สำหรับพิธีการเหล่านั้นเป็นอุบายอย่างหนึ่ง เช่นการพา กล่าวทานสิ่งของต่างๆด้วยสำนวนง่ายๆไม่มีแบบแผนตายตัวแต่ล้วนเป็นคำที่ฟังแล้วก่อให้เกิด ศรัทธาปสาทะ ยินดีในการทานเสมอ พระภวนาวิศาลเถระมักจะสอนให้พูดสิ่งที่ดี เมื่อพูดดีมีราคา

3.2 หลักคำสอนของพระภิกษุสงฆ์เถระ

พระภิกษุสงฆ์เถระได้นำหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ตามวาระโอกาส และความจำเป็น หรือความต้องการให้ประชาชนชาวอีสานและผู้ฟังได้นำไปประยุกต์และปฏิบัติเป็นพื้นฐาน และพัฒนาต่อไปจนถึงขั้น โลกุตระธรรม ผู้วิจัยจำแนกหลักคำสอนของพระภิกษุสงฆ์เถระได้ ดังนี้

3.2.1 หลักคำสอนการดำเนินชีวิต

พระภิกษุสงฆ์เถระมีหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ชีวิตที่เป็นสุข โดยใช้คำพูดที่กะทัดรัด เป็นประโยค ซึ่งถือว่าเป็นความคิดรวบยอดในการดำเนินชีวิต คือ “ละชั่วประพฤติดี ละทิวไม่เป็นพาล หวังเพื่อพระนิพพาน บำเพ็ญบุญสนองคุณ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 :5) ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ง่ายต่อการเผยแพร่พุทธศาสนา และง่ายต่อการจำแล้วนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง จากประโยคดังกล่าว พระภิกษุสงฆ์เถระจึงได้อธิบายว่า “ละชั่วประพฤติดี” ซึ่งมีความหมายชัดเจนในตัวของประโยค สอดคล้องกับหลักทั่วไปทางพระพุทธศาสนา คือ เว้นจากความชั่ว ประพฤติความดี และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ “ละทิวไม่เป็นพาล” ทิวได้แก่คนไม่เชื่อไม่ฟังคนอื่น ไม่เชื่อแม้แต่ตัวเอง การไม่เชื่อตัวเองนี้ก็คือการไม่ทำความดีให้กับตัวเอง ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นคนมีทิวมานะมานะถือว่าตนดีเลิศประเสริฐ ทำผิดก็ไม่ยอมรับผิด (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 5) ละ ก็คือ ไม่ให้บังเกิดขึ้นเลย ให้หมดสิ้นไป ละทิวไม่เป็นพาล ก็คือ ลดทิว และไม่เป็นพาล เป็นพาล ก็เกิดจากทิวนั่นเอง “หวังเพื่อพระนิพพาน” นิพพานถือได้ว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เป็นหนทางดับทุกข์ “บำเพ็ญบุญสนองคุณ” การบำเพ็ญบุญนั้นมีหลายลักษณะ ได้แก่ การให้ทานเพื่อชดใช้หนี้สิน หนี้สินที่ติดตัวของเรามาจากพระแก้ว พระแก้วก็คือ พ่อ และแม่ ซึ่งถือได้ว่าพ่อกับแม่เป็นบุคคลที่เราควรกตัญญูรู้คุณ เปรียบเทียบได้ว่า พระพุทธเจ้า ท่านยังทำเป็นตัวอย่างในการกตัญญูรู้คุณ บิดา มารดา คือการบวช (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 5) การบำเพ็ญบุญเพื่อสนองคุณ นั่นคือการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา หมั่นให้ศีล ให้ทาน รักษาศีล หรือ การบวช ซึ่งท่านจะเน้นการบวชเพื่อทดแทนคุณบิดามารดา จากบทสัมภาษณ์ นางดารุณี ฅ อุบล กล่าวถึงหลักคำสอนเรื่องกตัญญู กล่าว ว่า “ท่านจะสอนให้สนองคุณบิดา มารดา และสอนให้มีความกตัญญูต่อ ครูบาอาจารย์ พระมหากษัตริย์ ประเทศ” (นางดารุณี ฅ อุบล, 2550 : สัมภาษณ์)

3.2.2 หลักคำสอนความกตัญญูต่อบิดามารดา

พระภิกษุวิศาลเถระเน้นย้ำเรื่องความเคารพและรู้คุณของบิดามารดามาก ซึ่งท่านใช้คำว่า “พระแก้ว” แทน บิดามารดา คำว่า พระแก้ว คือเป็นแก้วที่ดีกว่าทุกอย่าง แก้วสารพัดนึก (อุดมศักดิ์ ธรรมจริยวัตร, 2546 :21) เป็นแก้วที่คนเราทุกคนต้องระลึกถึงเสมอ บางครั้งท่านก็สะกิดใจให้รู้ถึงคุณของพระแก้ว และตำหนิผู้ที่ไม่รู้จักตอบแทนคุณพระแก้ว ถ้าเป็นเจ้านายก็ไม่ก้าวก้าว เป็นพ่อค้าพ่อขายก็ร่อยหรอล่มจม (อุดมศักดิ์ ธรรมจริยวัตร, 2546 : 22)

ความกตัญญูต่อบิดามารดา นี้ พระภิกษุวิศาลเถระจะเน้นเป็นพิเศษจะเห็นได้จากวิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้เข้าใจและระลึก คำว่าระลึก แสดงให้เห็นถึง เมื่อรับรู้และเข้าใจแล้วนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งท่านจะย้ำให้ “ระลึก” วิธีการสอนอย่างหนึ่งก็คือ การใช้พญายออีสาน คือ “ทางเส้นเคี้ยวกวดหนามปก อย่าไปเที่ยวทางสก ปาดงเสื่อฮ้าย เสื่อบายเจ้าบ่มีผู้ช้อย บัดहांจ๋อยบ่มีผู้ซ้าบ่แล” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 4) พระภิกษุวิศาลเถระ มักใช้คำพญายออีสาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของอีสาน ซึ่งพระภิกษุวิศาลเถระอธิบายได้ว่า

“ทางเส้นเคี้ยวกวดหนามปก” ทางเส้นเคี้ยวก็คือพอกกับแม่ อย่ากวดหนามปก ก็คือ อย่าทำไม่ดีกับพ่อแม่ ให้เชื่อฟัง กตัญญูรู้คุณ (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 4-5) นั่นก็คือ ทางเส้นเคี้ยวกวดหนามปก คือให้เชื่อฟังบิดามารดา กตัญญูรู้คุณ และหมั่นทำบุญ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อจะได้ส่งผลบุญนี้ไปใช้หนี้สินบิดามารดา “อย่าไปเที่ยวทางสก ปาดงเสื่อฮ้าย” อย่าเที่ยวทางสก ปาดงเสื่อฮ้าย คือเป็นการเตือนเรื่องการคบมิตร การคบมิตรนั้นให้พิจารณา คนไม่ดีนั้นเปรียบได้เหมือนกับเสื่อ “เสื่อบายเจ้า บ่มีผู้ช้อย บัดहांจ๋อยบ่มีผู้ซ้าบ่แล ” เมื่อคบคนไม่ดีแล้ว ก็จะนำพาเราไปในทางที่ไม่ดีด้วย ไม่มีใครสามารถช่วยได้นอกจากตัวเอง ซึ่งทั้งหมดก็เป็นการสอนให้เชื่อฟังบิดามารดา การคบมิตร และโทษของการคบมิตร (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 5)

นอกจากนั้นพระภิกษุวิศาลเถระใช้วิธีการเล่านิทานเรื่องความกตัญญูของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นแบบอย่างในความกตัญญูดังนี้ “พระพุทธเจ้าท่านให้พรพระแก้วของท่านตอนอยู่บนดาวดึงส์ ท่านบรรยายธรรมอันประเสริฐ ทดแทนหนี้สินพระแก้ว พวกรุกขเทวดา บริวารของนางสิริมหามายา เป็นหมั่นเป็นแสนมาฟังพากันร้องไห้สั่นหวั่นไหว เสียใจว่าไม่ได้ลูกดีเหมือนนางสิริมหามายา พระพุทธเจ้าได้เอ่ยขึ้นว่า “เจ้าจะพากันมาร้องอย่างนี้ไม่มีประโยชน์อะไร ตั้งใจปฏิบัติตน สร้างคนให้ดี หากท่านให้ดีแล้ว จึงมาสำนึกระลึกปรารถนาเอาลูกที่ดี เราจะได้ด้วย ความร้องไห้อย่างนี้มันจะได้หรือ” พวกนั้นเลยหยุดการร้องไห้ เวลาเป็นเทวดาก็ไม่รู้จักทดแทนพระแก้ว บูชาพระแก้วเป็นหนี้ทับตัวอยู่ไม่รู้แล้วจะไปร้องไห้มีประโยชน์อะไร ” (อุดมศักดิ์ ธรรมจริยวัตร, 2546 : 19) จะเห็นได้ว่าเป็นความสามารถที่พระภิกษุวิศาลเถระใช้สั่งสอน

นอกจากนี้ วิธีการอีกอย่างหนึ่งที่ถือว่าเป็นได้ผลเป็นที่ประจักษ์ คือการให้กล่าวตาม ดังนี้ “สาธุ ข้าขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระแก้ว องค์ที่หนึ่งผู้ให้กำเนิด เกิดเป็นคนมา มาแต่วัน ก่อเกิด เชื้อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด” กราบ (คำสั่ง) ต่อจากนั้นพระภวนา วิศาลเถระจะสอนโดยที่ญาติโยมกำลังหมอบกราบอยู่ว่า “พระแก้วองค์ที่หนึ่งผู้ให้กำเนิดเขาเรียกว่า พ่อ พุคภาษาหยาบว่าอ้อพ่อแม่...” เอาขึ้น (คำสั่ง) พอลุกขึ้นแล้ว พระภวนาวิศาลเถระพานากล่าว ต่อว่า “สาธุ ข้าขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระแก้ว องค์ที่ 2 ผู้ให้กำเนิด เกิดเป็นคนมา ให้น้ำนม และข้าวป้อน รักษาชีวิต มาแต่วันก่อก่อเกิด เชื้อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด” กราบ (คำสั่ง) ขณะที่ญาติโยมกำลังหมอบกราบอยู่นั้น พระภวนาวิศาลเถระจะสอนว่า “พระแก้ว องค์ที่ 2 เราใหญ่มาแล้วเลยเห็นพระแก้วเป็นผ้าเช็ดมือเช็ดเท้า พระแก้วว่าพระแก้วสอนกะว่าเฮ้ย เจ้าคนล้าสมัยอยู่อย่าล้าล้าผิดว่า เลยถือว่าพระแก้วนี้เป็นคนล้าสมัย โตมา ลืม พระแก้ว นี้แหละเพิ่น ว่าลืมชีวิตเจ้าของ คั่นลืมพระแก้ว แปลว่าบ่มีความรู้รักษาโต พระพุทธเจ้าเพิ่นสร้างบารมีมาต่อ โด กะยังเป็นหนี้อยู่ หนีพระแก้ว จนได้ฮอดพระแก้วไปเกิดอยู่ชั้นดาวดึง ท่านกะนำไปใช้ค่าน้ำนมและข้าวป้อน” เอาขึ้น (คำสั่ง) (บันทึกเสียงแผ่นที่ 1 : 2-3) โดยคำสั่งในขณะหมอบกราบนั้น ทุกๆครั้งพระภวนาวิศาลเถระจะบอกให้ผู้หมอบกราบอยู่นั้นระลึกให้เห็นหน้าบิดามารดาของตนเองทุกครั้งไปเป็นเทคนิควิธีในการย้ำเตือนอย่างหนึ่ง

3.2.3 หลักคำสอนให้พิจารณาที่ตนเอง

พระภวนาวิศาลเถระ ให้พิจารณาที่ตนเป็นที่ตั้ง คือ ให้ระลึกถึงว่าตัวเป็นคน อย่ให้ ความวุ่นวายเสียหาย มาครอบงำประจําใจ (บันทึกเสียงแผ่นที่ 6 : 1) คน หมายความว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในทางดี มีปัญหาหาทางดีให้แก่ตัวได้ ดีกาย ก็เรียกว่ากายเรียบร้อย ดีวาจา ก็เรียกว่าวาจาเรียบร้อย ดีใจ ก็ใจเรียบร้อย 3 อย่างนี้เป็นบ่เกิดแห่งคุณงามความดี (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 :1) และท่านมักกล่าว ด้วยคำพูดที่สะกิดใจว่า ไอ้คนวุ่นวายเสียหายนั้น มันเป็นบ้าไปในทางเสียหาย มันบ่ฮู้เมื่อว่ามันเป็นคน ...บ่มีความฉลาดฮู้เมื่อตัวแล้วกะบ่กลัวความเสียหายอีกด้วย นั้นยังเรียกว่าไม่ใช่คนหนา (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 : 1) “เกิดมาให้เป็นคน แล้วเป็นหยั่งคือจ้งบ่เฮ็ดความดีให้แก่ตน เกิดมาเสียเปล่า เกิดมาน่าอยู่ในโลกสงสาร บ่ได้ไปนิพพานนำพระพุทธเจ้า ฟ้าวแต่นำลูกนำหลาน บ่อนสิพาคลานเข้าหม้อนรก ละความทุกข์บ่ได้ วุ่นวายทำลายตัว พุดซ่านี่กะฮู้เมื่อบ่เล่า” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 11 : 4)

การพิจารณาตนเองนี้ บางครั้งพระภิกษุสามเณรจะอุปมาตัวของเราเองเป็นดอกไม้ที่จะนำไปบูชา ถ้าเราทำดี ดอกไม้ก็มีกลิ่นหอม มีความสวยงาม ท่านใช้คำพูดสะกิดใจดังนี้ “ระลึกว่าเรานั่งอยู่นี้เป็นดวงดอกไม้...ระลึกว่าตัวเรานั่งอยู่นี้เป็นดอกไม้แต่วันเกิด เดียวมันกะบาน...เราหลบไปหาดอกไม้อย่างนั้นอย่างนี้มา คั้นระลึกว่าตัวเราเป็นดอกไม้มันนั้นนะ นี่กะบานเต็มดวงแล้วนี่ เดียวมันกะร่วงไปละ นี่กำลังยังไม่บานนี่ กำลัง กำลังสดใสอยู่ คนไม่นึกว่าตัวเป็นดอกไม้เลย ไปวิ่งซื้อดอกไม้มันดอกไม้มันมา บ้าไม่เข้าใจ...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 3) คือเป็นการย้ำเตือนสติว่า เรารู้จักว่าเราเป็นดอกไม้หรือยัง ให้รู้จักพิจารณาตนเอง และพระภิกษุสามเณรจะเตือนถึงว่า เรายังเป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม สวยงามอยู่หรือไม่ หรือว่าขาดความสวยงามหรือยัง ดังนี้ “...ดวงใจของเราไม่นึกว่าเราเป็นดอกไม้ เลยปล่อยให้มันมึนมนมนำไปเปล่าๆ... ทนได้ระลึกหรือยัง หรือปล่อยให้มันมึนมนมนำไปเปล่าๆ นั่งนี้มีแต่ดอกไม้ อย่าให้แมลงกุ่มาเอาเกสรไปกินเบ็ด ไม่ได้เอาบูชา แมลงกุ่มาแมลงผึ้งมาเอาเกสรไปกินเบ็ด...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 3) เป็นการสะกิดใจให้คิดว่า แมลงกุ่มาเข้ามาเอาเกสรดอกไม้ไปหมด เปรียบเหมือนว่า เรายังรักษาความดีไว้ไม่ได้ ให้แมลงกุ่มาเอาไป “...แมลงผู้แมลงผึ้งนะคือความเสียหายที่ ทำมา ทำใจของเราให้เสีย เสียดความหอม เกสรดอกไม้คือหัวใจนั่นดี เราเป็นกาบดอกไม้ เป็นดวงดอกไม้ มันจะปล่อยให้ดอกไม้มันมึนมนมนำไปหลบเลยไม่ได้บูชา เป็นดอกไม้เสียดระกูด มูลพระแก้ว เสียดระกูด เสียดมูลของพระแก้ว ให้ระลึกว่าเราเกิดมา เป็นดวงวิเศษคือ ดวงดอกไม้คือ เราจึงไม่ปล่อยให้คนอื่นมาเอาเกสรไปกินเบ็ด เอาความหอมไปกินเบ็ด ไม่ได้บูชาความหอมคืออะไร ได้แก่เราเป็นคนดีมาแล้ว ได้ความชั่วมาเต็มตัว เราบริสุทธิ์มาแต่วันเกิด นะจึงว่าเขามาขี้ดเอาเกสรไปกินเบ็ด ไม่ได้บูชา พูดอย่างนี้เข้าใจ...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 3) พระภิกษุสามเณรสอนเรื่อง ตัวเองเป็นดอกไม้ เป็นอุปมาอุปไมยให้คนรักษาตนเองให้ดีมีคุณค่า ซึ่งทุกคนมีความดี ความงาม มาแต่วันเกิดมา เปรียบเหมือน ดอกไม้ที่มีเกสรดอกไม้ตั้งแรก แล้วเราต้องรักษาความดี ความงามแห่งตนไว้ ไม่ให้แมลงกุ่มา คือความเสียหาย เขามาครอบงำ ทำให้ความหอม คือ คุณงามความดี ออกจากตัวของเราไป

3.2.4 หลักคำสอนให้สำรวจมาจา

พระภิกษุสามเณรสอนในเรื่องการพูด ท่านให้ความหมายของคำพูดว่า คำพูดเป็นคำที่ศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์ ถ้าพูดให้เสียหายก็เสียหายที่สุด ท่านเรียกคำพูดที่มีคุณค่าว่า คำพูดเป็นเอก คำว่าเอกเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เป็นคำเลิศประเสริฐ พูดออกไปแล้ว มีค่า เป็นสิ่งที่หาเปรียบเทียบไม่ได้ ไม่ใช่คำพูดที่เสียหาย พูดเสียหายถือว่าเป็นคำเหลวไหล คำเป็นโทษเหลือที่สุด (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 : 1) คำพูดเสียหายที่เกิดโทษก็คือ การพูดในเรื่องของคนอื่น ดังที่ท่านชี้ให้เห็นโทษของการพูดเรื่องของคนอื่น เป็นผลอุทิสานว่า “อย่างมัจฉากิ่งกินกลอยท้องอืดหลัง” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 4) พระภิกษุ

บางครั้งพระภิกษุสงฆ์จะถามว่า โดยการตั้งคำถาม “แม่นบ่ละ” เพื่อเป็นการย้ำหรือสะกิดใจให้เกิดความระลึก ซึ่งคำว่าระลึก คือ การเข้าใจและนำไปปฏิบัติจริงในชีวิต และจะกล่าวถึงผู้ที่ระลึกได้แล้วว่า ผู้ใดผู้เมื่อตัวแล้ว คำเหล่านี้ดีแล้ว พยายามเอามาใช้ให้มีราคา มีคุณค่าแก่ตัว มีคุณค่าไปตลอดรอดลูกตลอดหลาน (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 :1)

3.2.5 หลักคำสอนให้มีสติ

พระภิกษุสงฆ์มีหลักคำสอนเรื่องสติ ความระลึกได้ให้กับตนเองเสมอ ซึ่งคำว่าระลึกได้ คือให้ระลึกถึงว่าตัวเป็นคน คนหมายถึง การตั้งอยู่ในความดี (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 : 1) รวมความว่า สติในที่นี้ก็คือ มีสติที่ระลึกถึงความดีและนำไปปฏิบัติจริง

พระภิกษุสงฆ์ให้ความสำคัญกับสติเป็นอันดับแรกในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ซึ่งท่านมักใช้คำถามกับผู้ฟังว่า ระลึกได้หรือยัง? มั่นใจยัง? เป็นต้น ขอมเป็นที่ยึดที่ไว้ด้วยกันว่า ถ้าคนลงเสียสติก็เท่ากับเป็นคนบ้าเท่าที่สติธรรมที่มีกันอยู่ทั่ว ๆ ไป เป็นสติที่พอป้องกันไม่ให้เป็นคนบ้ากันเท่านั้น เพราะฉะนั้น สติจึงเป็นตัวเอก สำหรับแก้ความบ้าที่ไม่รู้ตัว โดยการพยายามปลุกฝังสติ ให้มีขึ้นในตัวให้มากที่สุด

วิธีการตรวจสอบความมีสติด้วยการ โยนของ เป็นการตรวจสอบว่า ระลึกได้แล้ว หรือไม่ เป็นการประเมินผลในสิ่งที่ได้สอนมา กล่าวคือ เมื่อถึงเวลาพระภิกษุสงฆ์สอนผู้ฟังอยู่นั้น หากผู้ฟังคนไหน เผลอเลอ หรือสนใจสิ่งอื่นอยู่นอกเหนือจากคำสอนที่กำลังดำเนินไป พระภิกษุสงฆ์ จะโยนก้อนขนม ถูน้ำเต้าหู้ ผลไม้ ให้กับผู้ฟัง หากผู้ฟังรับได้ พระภิกษุสงฆ์มักกล่าวว่า “มีปัญญารักษาคำ” หากผู้ฟังรับไม่ได้ พระภิกษุสงฆ์จะกล่าวว่า “ของรักษาชีวิตจิตใจ รับไม่ได้” “ของใส่ปากรับเอาบได้ บักรับเอาผู้บ่าวผู้สาวรับดีแท้ๆ”

3.2.6 หลักคำสอนการครองเรือน

ฆราวาสธรรม 4 คือธรรมแก่การครองเรือน พระภิกษุสงฆ์เน้นย้ำในการครองเรือนของผู้ฟังอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่ต้องการหลักธรรมในการปฏิบัติในระดับการดำเนินชีวิต ซึ่งพระภิกษุสงฆ์จะกล่าวถึง หลักฆราวาส 4 ว่า “ฆราวาส 4 ผู้ครองบ้านครองเรือน ต้องมีธรรม 4 ข้อ

1. รักษาสัตย์ สัตย์คือความจริง ปฏิบัติตัวให้เป็นธรรม ตัวไม่เป็นธรรม มั่นสิมิประโยชน์
หยัง ธรรมคือความดี ความสงบเรียบร้อย (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 138)
2. รักษาธรรม ธรรมคือความดี ความสงบเรียบร้อย
3. ขันติ คือความอด ไม่ทำตนวุ่นวาย
4. จาคะ คือไม่ถือตน ไปได้แก่ ไม่เอาวัดเอาเปรียบคนอื่น (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 138)

3.2.7 หลักคำสอนการปฏิบัติของพระสงฆ์

หลักคำสอนการปฏิบัติของพระสงฆ์นี้ พระภิกษุชาววิเศษธรรมะมกย การเล่นคำ เป็นการสะกิดใจให้คิดตามในลักษณะที่ไม่พึงปฏิบัติของพระสงฆ์ ดังนี้ “...พระกะตัวพระเหลืองชื่อ ๆ ดี ตัวธรรมตัววินัยมี พระผ้าเหลืองเปลืองเข้าสู่ก พระไปหลบลน นอนเวนกะแมนพระ พระเล่นพระ เที้ยว พระบ่เหลือวเบ็งฮิตเบ็งคอง บ่แมนพระ พระเหงานอน เบ็งผู้สาว พระเหงานอนวาก ๆ พระคาบยอชองเลาะวัด นี้กะพระจักพระละเว้าให้ฟัง...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 14 :9) “... พระเล่น พระเที้ยว พระบ่เหลือวเบ็งฮิตเบ็งคอง พระหามองแต่ผู้สาว ผัดเข้าบ้านได้ หากินแต่น้ำชากาแฟ บ่สู้จักเข้าของ จักอันใดเป็นพระ... โกงผม ห่มเหลือง นั่นดีเรียกว่า พระ...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 57) การผูกคำว่า “พระ” ซึ่งข้างต้นก็จะนำเสนอสิ่งที่พระสงฆ์ไม่ควรกระทำ

และต่อไปพระภิกษุชาววิเศษธรรมะจะสั่งสอนพระภิกษุในเรื่องที่ควรปฏิบัติของพระสงฆ์ โดยใช้การผูกคำว่า “พระ” ดังนี้ “...พระ คือคนที่สละตนจากความเสียหาย สละตน...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 57) คำว่าพระแปลว่า ผู้ชนะ ชนะเปรต ชนะผี ชนะแม่กระทั้งของทานของชาวบ้าน ...เราเป็นผู้ชนะจนชาวบ้านเขามิศรัทธา (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 62) สิ่งที่พระภิกษุชาววิเศษธรรมะปฏิบัติเป็นตัวอย่าง และให้พระสงฆ์องค์อื่นๆปฏิบัติตามคือ ถืออุบบริหาร 8 รุดงค์วัตร 13 กิจวัตร 10 อันเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานของพระธรรมยุติกนิกาย หากพระสงฆ์ที่ไม่ได้ปฏิบัติให้ครบ ท่านมักจะตำหนิว่า บวชอะไร บวชแล้วไม่รู้ประเพณีทำนองครองธรรม โบราณถึงได้ว่า ขาดทุนเหมือนพระได้หิว ...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 125) เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่า บวชมาแล้วก็หาประโยชน์ไม่ได้

3.2.8 มรณานุสติ

การสอนเรื่อง มรณานุสตินี้ เป็นการย้ำเตือนให้ตระหนักถึงชีวิตที่มีคุณค่า ไม่ควรปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ และไม่ให้เกิดความกลัวตาย เพราะว่ามีใครหนึ่รอดได้ ดังพญาวีธานคังนี้

“ความตายนี้แขวนคอทุกบาดหย่าง ไผ่ซิดางแหกฟ้าหนีได้บ่ฮ่อนมี ทำดีไว้ตายไปซีได้เพ็ง ทำชั่วไว้ตายแล้วก็ช้อยเวร บ่ฮู้จักท่อนี้อย่าเกิดเป็นคน ผู้ใดจำได้แล้วพันทุกข์ไปสู่ความสุข” (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2545 :12) พระภิกษุวิศาลเถระได้ย้ำเป็นประจำว่า ชีวิตมนุษย์นี้สั้นนัก เมื่อมีเวลาให้กระทำแต่ความดี ความตายนี้อยู่กับเราทุกอย่างก้าว ไม่มีใครที่จะหนีความตายได้ มีแต่คุณงามความดีเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งของเราเมื่อตายไป ดังพญาวีธานคังที่ท่านสอนประจำว่า “หาเรื่อไว้หลายลำเสียงท่า ห่ม่าข้าวไว้หลายมือแขกสิโฮม” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชโรทัยางกูร, 2541 : 162) พระภิกษุวิศาลเถระได้อธิบายว่า เปรียบเหมือนการประพุดติปฏิบัติอันเป็นแบบอย่างให้กับคนรุ่นหลัง หาเรื่อไว้หลายลำเสียงท่า ห่ม่าข้าวไว้ ก็คือ การกระทำคุณงามความดี สะสมคุณงามความดี อยู่ในศีลธรรม หลายมือแขกสิโฮม คือ ในอนาคต เราจะได้พึ่งพาลังที่เราได้ทำไว้ ก็คุณงามความดีที่ติดตัวของเรา

3.2.9 สรุปหลักคำสอนของพระภิกษุวิศาลเถระ

พระภิกษุวิศาลเถระตามวาระเลือกคำสอนที่ให้เหมาะกับผู้ฟังและมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟังมากที่สุด ท่านมักเน้นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัว เป็นเรื่องเร่งด่วน และเป็นเรื่องที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน อันเป็นหลักธรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นการนำหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันเป็นเครื่องที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น มากล่าวย้ำให้กับผู้ฟังที่เหมาะสม การสอนหลักธรรมแต่ละครั้งท่านมักจะพิจารณาถึงการนำไปใช้จริงมากที่สุด ท่านจึงมักเน้นหลักธรรมง่ายๆ ไม่ซับซ้อน โดยใช้ภาษาถิ่น หลีกเลียงการใช้ภาษาบาลี หรือภาษาที่เข้าใจยาก อันเป็นการเข้าถึงผู้ฟังที่ได้ผลอย่างมาก นอกจากนั้น พระภิกษุวิศาลเถระยังนำเอาคำสอนอันเป็นสิ่งที่ชาวอีสานได้ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ และพบว่าเป็นคำสอนที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือเรื่องความกตัญญู ท่านใช้พญาวีธานคังในการสอน อันเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมอีสานและหลักธรรม อันเป็นความสามารถ ไหวพริบ นำเอาสิ่งที่มีอยู่มาประยุกต์ผสมผสานโดยเนื้อความหลักๆไม่ขาดหายได้ ซึ่งจะได้นำเสนอเป็นเทคนิคการสอนของพระภิกษุวิศาลเถระ ต่อไป

3.3 เทคนิคการสอนของพระภิกษุวิศาลเถระ

พระภิกษุวิศาลเถระมีเทคนิคการสอนที่ใช้หลักธรรมจากพระไตรปิฎก ประยุกต์ร่วมกับวัฒนธรรมอีสานได้อย่างกลมกลืน และมีผลเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งเทคนิคการสอนของท่าน เป็นวิธีการที่กระตุ้นให้เกิดความตระหนักและเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งท่านจะย้ำเสมอว่า “ระลึกได้หรือยัง” ซึ่งคำว่า ระลึกได้ คือ การรู้และเข้าใจแล้วนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมภายในตนเองอย่างได้ผล

การสอนของพระภิกษุวิศาลเถระนี้ ไม่นิยมเทศนาตามธรรมเนียมปฏิบัติคือ ไม่นิยมเทศนาบนธรรมมาศ แต่นิยมเทศนาโดยไม่เลือกสถานที่ เวลา และไม่ได้กำหนดหัวข้อล่วงหน้า ท่านมักใช้วิธีสะกิดใจในเรื่องที่เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง หรือเป็นเรื่องที่เร่งด่วนที่ต้องรู้ก่อน เช่น คำสอนเรื่อง สติ สามารถจำแนกประเด็นเทคนิคการสอนของพระภิกษุวิศาลเถระได้ ดังนี้

3.3.1 วิธีการสอนของพระภิกษุวิศาลเถระ

คำว่า “วิธีการ” (Method) ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กุศโลบาย หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบแบบแผน มีขั้นตอน ซึ่งผู้สอนจะใช้เป็นวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาที่ต้องการสื่อ เช่น การบรรยาย เป็นต้น ในการเรียนรู้นั้น เบื้องต้นผู้สอนจะต้องทำการกระตุ้น โน้มน้าวและจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความคิด และมีจินตนาการตามเนื้อหาที่สอน เพื่อสร้างสื่อที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ สัมฤทธิผลของการสอนนั้นก็คือการทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการกำหนด แยกแยะ และวิเคราะห์สื่อแต่ละอย่างแต่ละประเภท เช่น ความเหมือนหรือความแตกต่างของสื่อประเภทนั้นๆ กระทั่งผู้เรียนสามารถรู้และเข้าใจเนื้อหานั้นๆ อย่างเป็นขั้นตอน ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิผลทางการเรียนรู้ คือ “วิธีการสอน” รูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเรียนรู้เรื่องที่คุณสอนต้องการสื่อ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

พระภิกษุวิศาลเถระ (บุญมี โชติปาโล) ประสบผลสำเร็จในวิธีการสอนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งวิธีการสอนของพระภิกษุวิศาลเถระนั้น มีหลายวิธีในการเข้าใจหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟังและนำไปปฏิบัติตามอย่างได้ผล ในการสอนแต่ละครั้งพระภิกษุวิศาลเถระจะเรียกว่า “มาเอาชีวิตจิตใจ” “มาลดปลดออกจากความเสียหาย” การกล่าวคำนี้เป็นารเริ่มต้นของการสอนพุทธธรรมให้กับศาสนิกชน วิธีการสอนของ พระภิกษุวิศาลเถระ นี้ ผู้วิจัยพบว่า มีวิธีการสอน 4 แบบ ดังนี้

1) วิธีสอนแบบบรรยาย

วิธีการสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีการสอนที่พบมากที่สุดใ้กระบวนการสอนของพระภิกษุสงฆ์ กล่าวได้ว่าการสอนในรูปแบบนี้เป็นพื้นฐานของการสอนทั่วไป กล่าวคือการสอนในรูปแบบการบรรยายนี้ เป็นการกล่าวพรรณนาเรื่องราวหรือหัวข้อที่ต้องการจะให้ผู้ฟังเรียนรู้และเข้าใจ นอกจากนี้การสอนในรูปแบบนี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการสอนในรูปแบบอื่นๆ ด้วย

การสอนในรูปแบบนี้กล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ผู้สอนเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียน วิธีการสอนของพระภิกษุสงฆ์ จำแนกได้ 5 ลักษณะดังนี้

ก) การสอนบรรยายโดยใช้พจนานุกรม

การสอนบรรยายโดยใช้พจนานุกรม กล่าวได้ว่าเป็นการสอนที่นำเอาภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์มาแนะนำเสนอ มีวัตถุประสงค์เพื่อโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ความเชี่ยวชาญการใช้พจนานุกรมของพระภิกษุสงฆ์เป็นที่ยอมรับและกล่าวขานกัน และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้ถวายปริญญาเกียรตินิยมศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2545 (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2545) กรณีการบรรยายโดยใช้พจนานุกรมจำแนกได้ดังนี้

กรณีการใช้พจนานุกรมสอนเรื่องให้รับทำความดี

การใช้พจนานุกรมสอนเรื่องให้รับทำความดี นี้ จุดประสงค์ของการสอนคือ เพื่อต้องการโน้มน้าวใจในผู้ฟังเกิดความเข้าใจอย่างเห็นมากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในการชักจูงให้ปฏิบัติตาม ดังนี้

“ไฟไหม้ป่าจ้งเห็นหน้าหนู ฝนตกมาจ้งเห็นกะปู้” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรททางกูร, 2541 : 168) พระภิกษุสงฆ์ได้อธิบายว่า เปรียบเหมือนคนเรา เมื่อมีเวลาอยู่ไม่คิดถึงการทำความดีงามความดี แต่เมื่อมีภัยเกิดขึ้นมา หรือเกิดความเดือดร้อนจึงวิ่งหาที่พึ่ง เหมือนกับไฟไหม้ป่า เพราะว่าไฟไหม้ที่อยู่อาศัย หนูจึงต้องวิ่งหนีออกมา

กรณีการใช้พจนานุกรมสอนเรื่อง ให้พิจารณาตัวเอง

การใช้พจนานุกรมสอนเรื่อง ให้พิจารณาตัวเอง ไม่ให้พูดเรื่องของคนอื่น ดังนี้

“อย่าไปโศกด้วยความดีของผู้อื่น มันบ่ดีนค่าขงนต้ง ใผได้ยั้นได้ฟัง เขาตำโคตรพ้อโคตรแม่” ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ได้อธิบายว่า ความดีของคนอื่นหรือเรื่องของคนอื่นเราอย่าได้ไปสนใจขนาดเรื่องขงนต้งของเราขงนต้งไม่เห็น ซึ่งหมายถึงเรื่องของตัวเองยังไม่เข้าใจ

กรณีการใช้พญาอีสานสอนเรื่อง ความกตัญญูต่อบิดามารดา

“ทางเส้นเคี้ยวกวาดหนามปก อย่าไปเที่ยวทางสกป่าดงเสื่อฮ้าย เสื่อบายเจ้าบมีผู้ช้อย บัดहांจ้อยบมีผู้ช้ำผู้แล” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 4) พระภควานวิศาลเถระ มักใช้คำพญาอีสาน ซึ่งเป็น ภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของอีสาน ซึ่งพระภควานวิศาลเถระอธิบายได้ว่า

“ทางเส้นเคี้ยวกวาดหนามปก” ทางเส้นเคี้ยวก็คือพ่อกับแม่ อย่างกวาดหนามปก ก็คือ อย่า ทำไม่ดีกับพ่อแม่ ให้เชื่อฟัง กตัญญูรู้คุณ (บันทึกเสียงแผ่นที่ 2 : 4-5) นั่นก็คือ ทางเส้นเคี้ยวกวาด หนามปก คือให้เชื่อฟังบิดามารดา กตัญญูรู้คุณ และหมั่นทำบุญ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อจะได้ส่งผล บุญนี้ไปใช้หนี้สินบิดามารดา “อย่าไปเที่ยวทางสก ป่าดงเสื่อฮ้าย” อย่าเที่ยวทางสก ป่าดงเสื่อฮ้าย คือเป็นการเตือนเรื่องการคบมิตร การคบมิตรนั้นให้พิจารณา คนไม่ดีนั้นเปรียบได้เหมือนกับเสื่อ “เสื่อบายเจ้า บมีผู้ช้อย บัดहांจ้อยบมีผู้ช้ำผู้แล” เมื่อคบคนไม่ดีแล้ว ก็จะนำพาเราไปในทางที่ไม่ดี ด้วย ไม่มีใครสามารถช่วยได้นอกจากตัวเอง ซึ่งทั้งหมดก็เป็นการสอนให้เชื่อฟังบิดามารดา การคบ มิตร และโทษของการคบมิตรไม่ดี

กรณีการใช้พญาอีสานสอนเรื่อง เป็นตัวอย่างแก่ลูกหลาน

“หาเรือไว้หลายลำเสียงท่า หม่าข้าวไว้หลายมือแขกสิโฮม” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัช โรทยางกูร, 2541 : 162) พระภควานวิศาลเถระได้อธิบายว่า เปรียบเหมือนการประพฤติปฏิบัติอัน เป็นแบบอย่างให้กับคนรุ่นหลัง หาเรือไว้หลายลำเสียงท่า หม่าข้าวไว้ ก็คือ การกระทำคุณงามความ ดี สะสมคุณงามความดี อยู่ในศีลธรรม แขก ก็คือ ลูกหลาน การกระทำคุณงามความดี อยู่ใน ศีลธรรม ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่ดีต่อลูกต่อหลาน ในอนาคต (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชโรทยางกูร, 2541 : 162-163)

กรณีการใช้พญาอีสานสอนเรื่อง ให้ระมัดระวังคำพูด สำรวมวาจา

กรณีการใช้พญาอีสานสอนเรื่องให้ระมัดระวังคำพูด พระภควานวิศาลเถระจะสอนเป็น ประจำ ซึ่งพระภควานวิศาลเถระใช้ทุกรูปแบบเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจ ในกรณีนี้ก็ใช้พญา อีสานในการสอน ดังนี้

“...อย่างมจ้วก้างกินกลอยท้องอึ่งหลัง” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 4) พระภควานวิศาลเถระ อธิบายว่า คำว่า “ก้าง” หมายถึงสิ่งที่ไม่ดีประ โยชนนำมาพูดกัน สิ่งที่เป็นโทษนำมาพูดกัน สิ่งรักษา ชีวิตไม่ได้นำมาคุยกัน มีแต่จะทำลายตัวเอง เหมือนกับ “กินกลอยท้องอึ่งหลัง” ซึ่งกลอยนั้นเป็นพืช ชนิดหนึ่งที่ชาวอีสานนำมาแกงกิน ถ้ากินมากไม่ดี เพราะว่ามันจะไปขยายตัวในท้อง คำว่า ท้องอึ่ง หลัง คือ กินกลอยมากจนทำให้แน่นท้อง เป็นอยู่ไม่สบาย

กรณีการใช้พญาอีสานสอนเรื่อง ให้พิจารณาภรรยานุสดี

“ความตายนี้แขวนคอทุกบาดหย่าง ไผชิดางแหกฟ้าหนีได้บ่ฮ่อนมี ทำดีไว้ตายไปชิตได้เพ็ง ทำชั่วไว้ตายแล้วก็ช้อยเวร บ่ฮู้จักท่อนี้อย่าเกิดเป็นคน ผู้ใดจำได้แล้วพันทุกข์ไปสู่ความสุข” (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2545 :12) พระภควานาวิศาลเถระได้ย้ำเป็นประจำว่า ชีวิตมนุษย์นี้สั้นนัก เมื่อมีเวลาให้กระทำแต่ความดี ความตายนี้อยู่กับเราทุกย่างก้าว ไม่มีใครที่จะหนีความตายได้ มีแต่คุณงามความดีเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งของเราเมื่อตายไป

ข) การสอนบรรยายโดยเล่นคำ

การบรรยายโดยเล่นคำ มีจุดประสงค์เพื่อสะกิดใจให้คิดตาม ว่าที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นดีหรือไม่ ควรหรือไม่ ที่จะกระทำ แล้วก็พิจารณาด้วยตนเองว่าควรที่จะกระทำอย่างไร พระภควานาวิศาลเถระมักจะใช้คำ เป็นการนำคำมาสัมผัส เป็นศิลปะในการพูด ซึ่งผู้ฟังได้คิดตามนั้นจะสามารถวินิจฉัยได้ด้วยตนเอง

กรณีการสั่งสอนพระภิกษุ

กรณีการสั่งสอนพระภิกษุเรื่องการปฏิบัติตน พระภควานาวิศาลเถระจะพูดผูกคำเพื่อให้คิดตาม แล้วสามารถวินิจฉัยด้วยตนเอง “...พระกะตัวพระเหลืองชื่อ ๆ ดี ตัวธรรมตัววินัยบ่มี พระผ้าเหลืองเปลืองเข้าสู่ก พระไปหลบเล่น นอนเวนกะแมนพระ พระเล่นพระเที้ยว พระบ่เหลียวเบ็งฮีดเบ็งคอง บ่แมนพระ พระเหงานอน เบ็งผู้สาว พระเหงานอนวาก ๆ พระคาบขอของเถาะวัด นี้กะพระจักพระละเว้าให้ฟัง...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 14 :9) “... พระเล่น พระเที้ยว พระบ่เหลียวเบ็งฮีดเบ็งคอง พระหอมองแต่ผู้สาว ผัดเข้าบ้านได้ หากินแต่น้ำชากาแฟ บ่ฮู้จักเจ้าของ จักอันใดเป็นพระ... โคนผม ห่มเหลือง นั้นดีเรียกว่า พระ...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 57) การผูกคำว่า “พระ” ซึ่งข้างต้นก็จะนำเสนอสิ่งที่พระสงฆ์ไม่ควรกระทำ

และต่อไปพระภควานาวิศาลเถระจะสั่งสอนพระภิกษุในเรื่องที่ควรปฏิบัติของพระสงฆ์ โดยใช้การผูกคำว่า “พระ” ดังนี้ “...พระ คือคนที่สละตนจากความเสียหาย สละตน...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 57) “...คำว่าพระแปลว่า ผู้ชนะ ชนะเปรต ชนะผี ชนะแม่กระทังของทานของชาวบ้าน ...เราเป็นผู้ชนะจนชาวบ้านเขามิศรัทธา...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 62) “...บวชอะไร บวชแล้วไม่รู้ประเพณีทำนองครองธรรม โบราณถึงได้ว่า ขาดทุนเหมือนพระได้หิว...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 125) การใช้การผูกคำเป็นวิธีการสอนที่ผู้ฟังเข้าใจและผู้ฟังจำได้ง่ายในคำสอนนี้

ค) การสอนบรรยายโดยใช้อุปมาอุปไมย

กระบวนการสอนโดยวิธีการอุปมาอุปไมยหรือยกตัวอย่างเปรียบเทียบนี้ ศาสตราจารย์ แสง จันทร์งาม กล่าวว่า เป็นการยกตัวอย่างเรื่องจริงหรือปรากฏการณ์จริงที่เป็นรูปธรรมที่คนฟังรู้ดี อยู่แล้วเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเนื้อหาหรือเรื่องราวที่จะสอนเป็นเนื้อหาเชิงนามธรรม (แสง จันทร์งาม, 2540 : 80) เมื่อผู้รับสื่อที่มีลักษณะของการเปรียบเทียบย่อมนำให้เกิดความเข้าใจง่ายและเกิดมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมทันที สามารถจำแนกประเด็นการบรรยายอุปมาอุปไมยได้ดังนี้

กรณีอุปมาอุปไมย เครื่องบิน

เนื่องจากวัดสระประสานสุขอยู่ติดกับสนามบิน กองบินที่ 23 อุบลราชธานี พระภิกษุ วิศาลจึงอุปมาอุปไมย เครื่องบินที่อยู่ในกองบินให้ฟัง “เครื่องบินมันขึ้นมันลงระลึกลึกได้ ... เครื่องหมูนี (ตัวเรา) จักมันเสียหายยามใดกะบ่ฮู้ บินอยู่จั่งซั้น เครื่องของเขายังมีกำหนดลง บินมีนี่ลงมีนี่ เครื่องของโตจักบินไปใส มีอไคมันสิพาพึ่งพาเพกันระลึกลึกได้อยู่บ้อ ... เครื่องนั่งอยู่นี้ผู้ขับจี้คือหัวใจ หางมันคือคำพูด ... ยังคิดบ่ได้ให้ยาเครื่องไว้” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชโรทยางกูร, 2541 : 24) จุดมุ่งหมายของการอุปมาอุปไมยก็มุ่งที่จะกระตุ้นให้คนคิด เข้าใจในตัวเอง โดยเปรียบเทียบให้เห็น ลักษณะการขึ้นลงของเครื่องบิน และคนเราสามารถรับรู้สิ่งที่อยู่ภายนอกได้ แต่สิ่งภายในอันเป็นสิ่ง ไกลตัวไม่นึกถึง

กรณีอุปมาอุปไมย ความร้อน

ความรู้สึกถึง ร้อน หนาว หิว เป็นความรู้สึกที่ผ่านประสาทสัมผัสทางกายของมนุษย์ พระภิกษุวิศาลเถระได้ใช้ความรู้สึก เป็นเครื่องมือในการสอน เจริญอุปมาอุปไมย ซึ่งมนุษย์สามารถ เข้าใจได้อย่างชัดเจน เพราะว่า ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสทางกายถือว่าเป็นพื้นฐานในการรับรู้ที่ มีกันทุกคน ซึ่งพระภิกษุวิศาลเถระมักจะอุปมาอุปไมยว่า “ร้อนแฉด ร้อนไฟรู้สึก ร้อนความเสียหาย ไม่รู้สึก ร้อนแฉดมีที่หลบ ร้อนไฟมีที่หลบ ความเสียหาย ร้อนเผาตัวตั้งแต่เมื่อเกิด ความร้อนคือ อะไร ความร้อนคือความอยากได้ ความวุ่นวายก็เลยร้อน” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชโรทยางกูร, 2541 : 38)

กรณีอุปมาอุปไมย ตัวเราเป็นดอกไม้

พระภิกษุวิศาลเถระมักจะสอนลูกศิษย์เสมอว่า ตัวของเราเองเป็นดอกไม้ ที่จะนำไป บูชา ถ้าเราทำดี ดอกไม้ก็มีกลิ่นหอม มีความสวยงาม ซึ่งการอุปมาอุปไมยตัวเราเป็นดอกไม้นี้ พระ ภิกษุวิศาลเถระมักใช้คำพูดที่รุนแรง เพื่อเป็นการสะกิดใจไปด้วย ดังที่พระภิกษุวิศาลเถระสอน ศิษย์ว่า “...ระลึกรว่าเรานั่งอยู่นี้เป็นดวงดอกไม้ เราละไปเอาดอกนั้นดอกนี้มาบูชา บ้าไม่เข้าเรื่อง ระลึกรว่าตัวเรานั่งอยู่นี้เป็นดอกไม้แต่วันเกิด เดียวมันกะบาน ...เราละไปหาดอกไม้อย่างนั้นอย่างนี้

“...แมลงผู้แมลงผึ้งนั้นคือความเสียหายที่ ทำมา ทำใจของเราให้เสีย เสียดความหอม เกสรดอกไม้คือหัวใจนั่นดี เราเป็นกานดอกไม้ เป็นดวงดอกไม้ มันจะปล่อยให้ดอกมันม้วนเน่าไป หละ เลยไม่ได้บูชา เป็นดอกไม้เสียดระกูด มุลพระแก้ว เสียดระกูด เสียดมูลของพระแก้ว ให้ระลึกว่า เราเกิดมา เป็นดวงวิเศษเด้อ ดวงดอกไม้เด้อ เราจึงไม่ปล่อยให้คนอื่นมาเอาเกสร ไปกินเบ็ด เอาความ หอมไปกินเบ็ด ไม่ได้บูชา ความหอมคืออะไร ได้แก่เราเป็นคนดีมาแล้ว ได้ความชั่วมาเต็มตัว เรา บริสุทธิมาแต่วันเกิด นะจ้ังว่าเขามายึดเอาเกสรไปกินเบ็ด ไม่ได้บูชา พุดอย่างนี้เข้าใจเด้อ...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 3) พระภวานวิศาลเถระสอนเรื่อง ตัวเองเป็นดอกไม้ เป็นอุปมาอุปไมยให้ คนรักยาตนเองให้ดีมีคุณค่า ซึ่งทุกคนมีความดี ความงาม มาแต่วันเกิดมา เปรียบเหมือน ดอกไม้ที่มี เกสรดอกไม้ตั้งแรก แล้วเราต้องรักษาความดี ความงามแห่งตนไว้ ไม่ให้แมลงกู่ คือความเสียหาย เขามาครอบงำ ทำให้ความหอม คือ คุณงามความดี ออกจากตัวของเราไป

กรณีอุปมาอุปไมยเรื่อง การค้าขาย กับการทำบุญ

พระภวานวิศาลเคยเปรียบเทียบการทำบุญ เหมือนกับการค้าขาย ดังนี้ กรรมเวรมีทุกคน ให้ค่อยละลดปลดออกไป เหมือนกับขายสิ่งของ ขายไปเรื่อยๆ มันก็จะเบาและก็หมด ถ้าไม่มีผู้ซื้อ มันก็หนักอยู่อย่างนั้น (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชโรทยางกูร, 2541 : 43) การเปรียบเทียบนี้ สำหรับ ผู้ฟังทั่วไปที่คุ้นเคยกับการจับจ่ายซื้อของ สามารถเข้าใจการซื้ออุปมานี้ง่าย

การอุปมาอุปไมยเรื่องการทำบุญเป็นการเสนอให้คนเรารู้จักการทำบุญให้ทานเพื่อ จุดประสงค์หลักคือการลดความตระหนี่รู้จักการให้ ก็จะเกิดความสบายใจ ต่อมาจึงพัฒนาไปสู่คำว่า บุญ เมื่อบุญเกิดก็คือความสบายที่ใจ เมื่อสบายใจก็ไม่อยากทำความชั่ว เมื่อไม่ทำความชั่ว อกุศลกรรมก็จะไม่เกิดขึ้นเบาบางลงได้เพราะไม่กระทำให้เกิด

กรณีอุปมาอุปไมยเรื่อง ความสว่าง ความมืด

พระภิกษุญาณโศภิตเถระใช้อุปมาอุปไมยที่มีตามธรรมชาติเป็นข้ออุปมาอุปไมยในข้อนี้ ก็คือใช้พระอาทิตย์ เป็นอุปมาอุปไมยหลัก และที่สำคัญยังให้ความสำคัญต่อตนเองในการรับรู้ กลางวันกลางคืน ซึ่งพระภิกษุญาณโศภิตเถระใช้คำว่า ความสว่าง ความมืด ดังนี้ “...แสงอาทิตย์มืด ยังระลึกได้ เมื่อตาเรามืดมาแต่เกิดไม่คิด มืดอะไร มืดไม่เห็นความดี ไม่ทำดีให้แก่ตน ตาดับ หูดับ... พระอาทิตย์ดับก็ยังไม่รู้ตัวเองดับไม่รู้ ดับไม่เห็นตัวของตัวเอง ทำแต่เสียหายวุ่นวาย...” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 44-45) เป็นการสะกิดใจของผู้ฟัง โดยเปรียบเทียบ ความสว่าง ความมืด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ รู้จักแต่สิ่งภายนอก แต่ไม่รู้จักร่างกายในของตัวเอง หรือพิจารณาตัวเอง

กรณีอุปมาอุปไมยเรื่อง เงิน กับสิ่งรักษาชีวิต

พระภิกษุญาณโศภิตเถระ ใช้ “เงิน” ที่ทุกคนเข้าใจว่า เป็นสิ่งที่มีค่ามีความจำเป็นในโลกปัจจุบันมาก โดยการอุปมาอุปไมยถึงสิ่งที่มีคุณค่า มีราคามากที่สุด ดังนี้ “...มีเงินมากน้อยยังรู้ได้ เงินที่จะรักษาชีวิตเรามีข้ง เงินบาทหนึ่งมี สีสสิ่ง สสิ่งแรก เป็นยารักษาชีวิต สสิ่งสองเป็นอาหาร สสิ่งสามเป็นใช้หนี้ใช้สิน สสิ่งสี่เป็นอนาคต...”(เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 60) ข้ออุปมาอุปไมยนี้ เป็นการให้ความหมายของเงิน ในสิ่งที่ทุกคนเข้าใจว่าเป็นสิ่งใช้จ่าย ซึ่งเงินในที่นี้ก็คือตัวของเราเอง สิ่งที่มีค่ามีราคาที่เราเรียกว่าเงิน ก็คือสิ่งที่รักษาชีวิตของตนเองได้ ดังเช่นข้ออุปมาอุปไมยนี้เอง

ง) การสอนบรรยายโดยใช้นิทานประกอบ

การบรรยายโดยใช้นิทานประกอบนี้ พระภิกษุญาณโศภิตเถระมักยกตัวอย่างประกอบ เป็นการชี้ให้เห็นประ โยชน์ ให้เห็นโทษ และบุคคลตัวอย่างเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน

นิทานที่พระภิกษุญาณโศภิตเถระมักยกเป็นตัวอย่างประกอบนี้ มักยกตัวอย่างคุณลักษณะของพระพุทธเจ้า เป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นนิทานที่เกิดจากไหวพริบของท่านที่แต่งขึ้น และเป็นการผสมผสานระหว่าง พุทธธรรม กับวัฒนธรรมอีสาน คือยึดครอง พอจำแนกประเด็นการสอนโดยใช้นิทานประกอบได้ดังนี้

นิทานตัวอย่างของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความกตัญญู

วิธีการสอนที่ได้ผลอย่างหนึ่งก็คือ การเล่านิทานประกอบการสอนแบบวิธีอื่นๆ ซึ่งพระภิกษุญาณโศภิตเถระใช้ความสามารถแต่งนิทาน ดังการเล่านิทานเรื่องความกตัญญูของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึงความสำคัญของความกตัญญู และพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างในความกตัญญู

นิทานการกำเนิดพระเจ้าห้าพระองค์

พระภควานวิศาลเถระ มักเล่าถึงนิทานพระเจ้าห้าพระองค์ จุดประสงค์คือต้องการสะกิดใจให้ผู้ฟังคิดตาม ดังนี้ “ไก่อ่เป็นผู้ก่อที่แรกเป็นต้นหมู... เริ่มต้นก่อนพระเจดีย์ทราย หาดทรายแม่น้ำ เวลาตอนเที่ยงไปกินน้ำกันทุกวัน ไก่อ่พาเมียไปกินน้ำกันทุกวัน เวลานี้ไข่เลยหลุดออก ว่าจะให้ห้อยอยู่บ้านกะเลยบ่ทันมันออกก่อน บ่มีความคิดที่คิดเอามาได้ เลยคิดในใจว่า เอากวาดทรายถมไว้ ห้ามมีผู้ช้อยเหลือจั่งให้เขาเอาเมื่อให้วะสัน ผู้ใดมันจะไว้เนื้อเชื่อใจได้ แล่นอยู่จั่งสัน ต่อมา เหน มากินน้ำ เคยมากินน้ำ เห็นไข่แล้วกะมากวดขึ้น ใจกะระลึกไปทางพระพุทธเจ้า ปรารธนา อยู่มาเจ้าเต่าออกมาจากป่าฝูงนกน้ำกะมา กินน้ำอ้อมแล้ว กะเลย ไปเห็น เหน กวดทรายขึ้น กะระลึกได้ ปรารธนาเป็นพระเจ้า อยู่มาเจ้าคนผู้เกียจคร้านนั้น ไก่อ่โคมากินน้ำ มาทุกวันกะ เห็นพวกนั้นเขาชะทรายอยู่ แต่ก่อนมาบ่เห็นจั่งชะวะสัน คนนั้นนั่งอยู่อ้อมไม้ คอยแต่จะไล่โคขึ้นเมื่อ เห็นพวกนั้นเฮ็ดกะพระเจ้าคนกะเดินไปดู ดูแล้วระลึกได้ ปรารธนาเป็นพระเจ้า ไม่เรียวไล่โคนั้น เฮ็ดคันชู ผ้าขาวม้า โปกศิริษะนั้นเฮ็ดชง เสียบปักลงไป ปรารธนาเป็นพระเจ้า ขอให้เปิดกรรมเบ็ดเวร จากโคและผู้อื่น ผู้เลี้ยงโค เป็นข้าเลี้ยงโคมา ที่นี้ปรารธนาเป็นพระเจ้า อีกอย่างหนึ่ง องค์กรหนึ่งยังบ่ได้มาตรฐานอีก พระเจ้าโค พระเจ้าไก่อ่อีกคน เพราะคนมันบ่ได้เฮ็ดหยัง มันเอาชงไปปักลง ความเกียจคร้าน ความมั่งง่าย พอแต่ระลึกเป็นพระเจ้า เป็นพระเจ้าองค์ที่หลัง เห็นแต่คน เห็นว่าพระเจ้าทั้ง 5 นี้ เห็นนี้ผู้เป็นโคนะ ยังบ่เปิดปรารธนาเอาพระเจ้าโค พระเจ้าเมตไต่โดยคนนั้นดี จั่งได้มาต่อว่าอยู่นี้...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 4 : 1) สิ่งทีนิทานให้ข้อคิดก็คือ การที่คนเป็นพระเจ้าองค์สุดท้าย หลีกจาก ไก่อ่ (พระกะกุสัน โข) เหน (พระโกนาคมน) เต่า (พระกัสสป) โค (พระโคตม) และคน (พระศรีอริยเมตไต่โดย) ซึ่งพระภควานวิศาลเถระให้ข้อคิดว่า เมื่อเราเป็นคนก็ให้ทำความดี อย่างด้อยต่ำกว่า ไก่อ่ เหน เต่า โค เราเป็นคนต้องทำดีให้ได้

จ) การสอนบรรยายโดยใช้สถานการณ์

การบรรยายโดยใช้สถานการณ์นี้ แสดงให้เห็นถึงไหวพริบ ในการใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ หรือการสั่งให้ผู้ฟังได้ปฏิบัติตามคำสั่ง การเปลี่ยนอิริยาบถการนั่ง เป็นการผ่อนคลายอีกทางหนึ่งด้วย

กรณีตุ๊กแกร้อง

การใช้เสียงสัตว์ช่วยในการสอน เป็นการประยุกต์เปลี่ยนเสียงสัตว์เพื่อให้เกิดเชิงเปรียบเทียบ กรณีหนึ่ง เมื่อมีตุ๊กแกร้อง ตุ๊กแก ตุ๊กแก แก่ แก่...

“...กับแก (ตุ๊กแก) มันฮ้อง มันกะยังบอกให้แก ให้แกสิ่งบ่ดี แต่คนเฮบ่ฟังเสียงมัน...” (แพะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 42) การใช้เสียงของคำว่า แก แก่ แก่ นำมาสะกิดใจผู้ฟัง เปรียบเทียบได้กับ คนเราไม่มีเวลาเตือนตน ขนาดต้องให้สัตว์ช่วยเตือนสติ ถือว่าไม่รู้จักตนเอง

กรณีใช้ทิศ ประกอบการสอน

การใช้ทิศ นี้เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการสอน เพื่อเป็นการผ่อนคลายอิริยาบถ ซึ่งท่านสั่งให้ทุกคนในศาลาปฏิบัติตามคำสั่ง เช่น ยืน นั่ง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก หันหน้าไปไปทิศใต้ เป็นต้น ซึ่งการออกคำสั่งแต่ละครั้ง ท่านจะมีการแฝงไปด้วยปริศนาธรรม ดังนี้

“...หันหน้าไปทางทิศตะวันออก (คำสั่ง) คือออกจากความวุ่นวายเสียหายให้หมด เหยียดเท้าออก (คำสั่ง) คือเหยียดออกจากความวุ่นวายเสียหาย...ให้มีสติ ตัวเองมันได้หรือมันเสีย...” (แพะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 55) ขณะที่ทุกคนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก พระภาวนาวิศาลเถระจะเทศนาธรรมไปด้วย

2) วิธีสอนแบบให้กล่าวตาม

วิธีการสอนแบบให้กล่าวตามนี้ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่กล่าวขานว่าเป็นเอกลักษณ์ของพระภาวนาวิศาลเถระ วิธีการสอนแบบนี้จะทำให้เข้าใจและจำได้แม่นยำ เพราะผู้ฟังได้กล่าวไปด้วยการสอนแบบให้กล่าวตามนี้ จำแนกได้ดังนี้

กรณีพากล่าว “การกราบและระลึกถึงพระรัตนตรัยและบิดามารดา”

พระภาวนาวิศาลเถระให้ความสำคัญอย่างมากของการกราบพระ เพราะถือว่าเป็นขั้นแรกของการมารับฟังพระธรรมคำสอน การกราบพระถือว่าเป็น กายเคารพ ซึ่งการพากล่าวจะผสมผสานปฏิบัติตามคำสั่งและในบางช่วงพระภาวนาวิศาลเถระจะสั่งสอนไปพร้อมกันด้วย ถือได้ว่าเป็นการผสมผสานในวิธีการสอน อันเป็นเอกลักษณ์อย่างยิ่ง การกราบและระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระแก้ว 2 องค์ ดังนี้

พระภิกษุทศบาลเถระสั่งให้ญาติโยมนั่งคุกเข่า พนมมือขึ้นเหนือหน้าอก หันหน้าไปทาง พระประธาน แล้วพานาก้าว และให้กล่าวตามดังนี้ “สาธุ ข้าขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระพุทธ เชื้อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต ของลูกของหลานตลอดชีวิต” กราบ (คำสั่ง) ... “สาธุ ข้า ขอมอบกาย ถวายชีวิตต่อพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ครุสไว้ดีแล้ว เป็นแก้ว ศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด” กราบ (คำสั่ง) ต่อจากนั้น พระภิกษุทศบาลเถระจะสอนโดยที่ ญาติโยมกำลังหมอบอยู่ว่า “พระธรรมนะมีประจำมาแต่เมื่อเกิด แต่เราไม่รักษา เลียบมีธรรม ประจำตัว ประจำใจ เกิดมาร่างกายเสียเป่า เพิ่นจึงว่า สิเป็นรูปเป็นลานนี้กะเป็นพระธรรม แต่โต ไปทำลายของศักดิ์สิทธิ์ หายไป มีแต่ธรรมมันบ่ดีแต่ดีในตัวนี้ กายกะบ่ดี วาจากะบ่ดี ใจบ่ดี เลย เป็นธรรมทำลายตัว คำศักดิ์สิทธิ์รักษาชีวิต ปรึกษา คือคำพูดนะ” เอาขึ้น (คำสั่ง) เมื่อญาติโยมเงย ขึ้นจากการหมอบแล้ว พระภิกษุทศบาลเถระจะพานาก้าวต่อไปว่า “สาธุ ข้าขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระสงฆ์ องค์ปฏิบัติ ตามธรรมวินัย เชื้อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต ของลูกของ หลาน ตลอดชีวิต” กราบ (คำสั่ง) และพระภิกษุทศบาลเถระสอนโดยที่ญาติโยมกำลังหมอบอยู่ว่า “อยู่ใสหละพระศีลนั้น รู้จักแต่พระสงฆ์พระเลื้อ พระวุ่นวาย พระทำลายศาสนา พระปรึกษาสิกขา วินัย นุ่งพรมห่มเหลือง ละกะเอิ่นว่าพระ จังสันหละบ่อดค้อก สมัยผ่าเหลืองบ่อด” เอาขึ้น (คำสั่ง) พอลุกขึ้นแล้ว พระภิกษุทศบาลเถระพานาก้าวต่อว่า “สาธุ ข้าขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระแก้ว องค์ที่หนึ่งผู้ให้กำเนิด เกิดเป็นคนมา มาแต่วันก่อนเกิด เชื้อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มา แต่เมื่อเกิด” กราบ (คำสั่ง) ต่อจากนั้นพระภิกษุทศบาลเถระจะสอน โดยที่ญาติโยมกำลังหมอบอยู่ว่า “พระแก้วองค์ที่หนึ่งผู้ให้กำเนิดเขาเรียกว่าพ่อ พูดภาษาหยาบๆว่าอ้อแม่...” เอาขึ้น (คำสั่ง) พอ ลุกขึ้นแล้ว พระภิกษุทศบาลเถระพานาก้าวต่อว่า “สาธุ ข้าขอมอบกาย ถวายชีวิต ต่อพระแก้ว องค์ที่ 2 ผู้ให้กำเนิด เกิดเป็นคนมา ให้น้ำนมและข้าวป้อน รักษาชีวิต มาแต่วันก่อนเกิด เชื้อแล้ว เป็นแก้วศักดิ์สิทธิ์ ประจำชีวิต มาแต่เมื่อเกิด” กราบ (คำสั่ง) ขณะที่ญาติโยมกำลังหมอบอยู่นั้น พระ ภิกษุทศบาลเถระจะสอนว่า “พระแก้วองค์ที่ 2 เราใหญ่มาแล้วเลยเห็นพระแก้วเป็นผ้าเช็ดมือเช็ดเท้า พระแก้วเว้าพระแก้วสอนกะว่าเฮ้ย เจ้าคนล้าสมัยอยู่อย่าสิเว้าผัดว่า เลยถื้อว่าพระแก้วนี้เป็นคน ล้าสมัย โดมา ลืม พระแก้ว นี้หละเพิ่นว่าลืมชีวิตเจ้าของ กั้นลืมพระแก้ว แปลว่าบ่มีความรู้รักษา โด พระพุทธเจ้าเพิ่นสร้างบารมีมาท้อโด กะยังเป็นหน้อยอยู่ หนี้พระแก้ว จนได้สอดพระแก้วไปเกิด อยู่ชั้นดาวดึง ท่านกะนำไปใช้ค่าน้ำนมและข้าวป้อน” เอาขึ้น (คำสั่ง) (บันทึกเทปแผ่นที่ 1 : 2-3)

การพาก้าว การปฏิบัติตามคำสั่งของพระภิกษุทศบาลเถระ และสอนแบบบรรยาย เป็น กระบวนการเดียวกัน การกราบลง ไปแต่ละครั้ง พระภิกษุทศบาลเถระจะให้หมอบอยู่อย่างนั้นก่อน แล้วท่านจะอบรมสั่งสอนให้เข้าใจ ระลึกถึงการกราบว่าแต่ละครั้งให้ระลึกถึงสิ่งใด ไม่ใช่เป็นการ กราบตามธรรมเนียม แต่ให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอน พร้อมทั้งระลึกถึงสิ่งนั้นควบคู่ไปด้วย

กรณีพากล่าวถึง “หลักการปฏิบัติในการดำเนินชีวิต”

การพากล่าวเรื่อง หลักการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตนี้ พระภิกษุวิศาลเถระ มักจะพากล่าวเป็นประจำในแต่ละวัน ซึ่งบอกไม่ได้ว่าท่านจะพากล่าวตอนเวลาไหน ซึ่งเมื่อท่านพากล่าวแล้ว พระภิกษุวิศาลเถระจะอธิบายคำแต่ละประโยค เพื่อให้เข้าใจหลักธรรมต่อไป ดังนี้

พระภิกษุวิศาลเถระ สั่งให้พนมมือ แล้วพากล่าวว่า “สาธุ ละชั่ว ประพฤติดี ละชั่วไม่เป็นพาล หวังเพื่อ พระนิพพาน บำเพ็ญบุญสนองคุณ สอนแล้ว คุณพระแก้ว 2 องค์ ประจำชีวิต ทุกก้าวเดินไปมา สาธุ” (บันทึกเทปแผ่นที่ 1 : 7)

การพากล่าว หลักการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุวิศาลเถระ เป็นการกล่าวตามอย่างเดียว และจากนั้น พระภิกษุวิศาลเถระจะอธิบาย ข้อความแต่ละประโยค โดยเน้นที่ให้เข้าใจถึงพระธรรมคำสอน

3) วิธีสอนแบบการถามตอบปัญหา

การสอนในรูปแบบการถามตอบปัญหา เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญและใส่ใจกับเงื่อนไข ความต้องการของผู้ฟัง ซึ่งผู้เรียนมีความต้องการใคร่รู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างจริงจัง กระบวนการสอนแบบการถามตอบปัญหาของพระภิกษุวิศาลเถระ กล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ของผู้ถามที่หลากหลาย เป็นเงื่อนไขสำคัญ แต่การตอบปัญหาของพระภิกษุวิศาลเถระจะมุ่งไปที่การพิจารณาตนเอง หรือให้รู้เรื่องภายในของตนเองเท่านั้น ดังที่ท่านมักจะกล่าวเป็นประจำในการสอนว่า “เรื่องภายนอกมันหลอกให้เราดีใจ เอาเรื่องภายในแนวสิพาพันทุกข์” (นางณพัทธ์ พลรับ, 2550 : สัมภาษณ์) วิธีการสอนแบบการถามตอบปัญหานี้ ส่วนมากผู้ฟังจะถามพระภิกษุวิศาลเถระ

ผู้ฟังถามพระภิกษุวิศาลเถระกรณีที่ผู้ฟังถามเรื่องหลักธรรมกับพระภิกษุวิศาลเถระ พระภิกษุวิศาลเถระก็จะตอบคำถามที่มุ่งไปสู่ตน หรือก็จะเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้ฟังได้คิดตาม จะไม่ตอบคำถามตรงๆ ให้ได้คำตอบโดยตรงเลย แต่ผู้ฟังที่มาเป็นประจำจะไม่ค่อยถาม นอกจากนั้นแล้ว พระภิกษุวิศาลเถระค่อนข้างใช้คำพูดที่รุนแรง จึงไม่มีใครมีใครกล้าถามเท่าใดนัก การที่พระภิกษุวิศาลเถระ มิให้ถามเรื่องหลักธรรม อาจเป็นเพราะว่า พระภิกษุวิศาลเถระได้เทศนาหลักธรรมคำสอนเป็นประจำอยู่แล้ว สำหรับคนที่มาประจำยังได้รับฟังพระธรรมคำสอนมากกว่าใครๆ ควรจะจำได้บ้างแล้ว แต่ในบางครั้งคนที่อื่น หรือมาใหม่ ต้องการถาม หรือต้องการความเข้าใจในหลักธรรมในการดำเนินชีวิต พระภิกษุวิศาลเถระก็ยินดีตอบบ้าง เช่น

กรณีตอบคำถามเรื่องกรรม กรณีการตอบคำถามเรื่องกรรม แก่พลเรือตรี นายแพทย์วิฑูรแสงสิงแก้ว ปลัดกระทรวงสาธารณสุข วันที่ 17 กันยายน 2540 ปลัดกระทรวงสาธารณสุขถามว่า

การตอบปัญหานี้บางครั้งไม่ตอบตรงๆ เพื่อให้ได้คำตอบเลย แต่เป็นการเปรียบเทียบข้ออุปมา เพื่อให้ผู้สนทนาได้คิดตามด้วย

กรณีการตอบคำถาม การทำบุญให้ได้กุศลมาก กรณีผู้ฟังถามพระภิกษุว่า “ทำบุญอย่างไรได้กุศลมาก” พระภิกษุวิสาลเถระ ตอบว่า “ความมั่นใจ จะทำบุญมากก็ตาม ทำบุญน้อยก็ตาม ถ้าขาดความมั่นใจ เชื่อ ก็ไม่ได้กุศล เพราะเชื่อไม่ถึง เชื่อไม่จริง” (อุคัมคักคิ ชรรมจริย วัตร, 2546 : 21) พระภิกษุวิสาลเถระจะเน้นในเรื่องเจตนา ความตั้งใจ และความมั่นใจในการจะทำความดี

4) วิธีสอนแบบใช้คำพูดที่รุนแรงเพื่อสะกิดใจผู้ฟังให้คิดตาม

วิธีการสอนแบบใช้คำพูดที่รุนแรงนี้เป็นการชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดของปัจเจกบุคคล เป็นการสอนแบบตรงไปตรงมา การใช้คำพูดที่รุนแรงนี้มีผลกระทบสองด้านคือ ทางด้านลบ อาจทำให้ผู้ฟังเกิดการต่อต้านและไม่ทำตาม หรืออาจจะไม่มาอีกเลย เนื่องจากไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วยกับคำพูดนั้นๆ แต่ในด้านบวกหรือด้านดีมักเกิดกับผู้ใกล้ชิด หรือมาบ่อย ซึ่งมีความคุ้นเคยและเชื่อมั่นว่าผู้สอนมีความมุ่งหมายและปรารถนาดี ดังนั้น ไม่ว่าจะด้วยถ้อยคำที่รุนแรงหรือนุ่มนวลก็ตาม คนเหล่านี้จะเข้าใจเจตนาดีของพระภิกษุวิสาลเถระ

ตัวอย่างการใช้ถ้อยคำที่รุนแรงในการสอนในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้ถ้อยคำที่รุนแรงในการสอนพระวักกลี โดยทรงใช้คำว่า “อเปหิ” จงหลีกไป (ซึ่งใช้ถ้อยคำรุนแรง) เป็นเหตุให้พระวักกลีเกิดความน้อยใจและจะฆ่าตัวตาย พระพุทธเจ้าจึงตรัสชี้ให้เห็นถึงแนวคิดและวิธีปฏิบัติที่ผิดพลาดของท่านทำให้พระวักกลีเกิดการเข้าใจและตระหนักถึงความปรารถนาดีที่พระพุทธเจ้ามีให้ และปฏิบัติตามคำสอนนั้นจนกระทั่งได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ (ถ.บ. 17/215-219/115-118)

พระภิกษุวิสาลเถระจะเริ่มต้นด้วยคำถาม โดยไม่ได้มุ่งที่จะให้ผู้ฟังตอบ แต่ให้ผู้ฟังคิดตาม กับคำถามนั้น ดังคำถามว่า “ตั้งใจยัง?” “หมั่นยัง?” “ระลึกรู้จักใจ?” “วุ่นวายยัง?” “เป็นหยิ่ง? จังทำลายตน” “เกิดมาละปรู่ว่าตัวเป็นคน” เป็นคำถามที่ท่านมักพูดเพื่อสะกิดใจให้ผู้ฟังเกิดการพิจารณาตนเอง โดยใช้ตัวผู้ฟังเป็นจุดศูนย์กลางการศึกษา การสอนธรรมของพระภิกษุวิสาลเถระเป็นเพียงการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ภายในของตนเอง ในการใช้คำพูดที่รุนแรงนั้นพระภิกษุวิสาลเถระใช้โดยเข้าใจ ไม่มีอารมณ์โกรธร่วมแต่ประการใด ท่านรู้ด้วยว่าสิ่งที่พูดออกไปนั้นเป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่ชอบ ดังที่ท่านสั่งสอนศิษย์ว่า “อาตมาเว้าไปนี้ บ่มีคนมักจักคน ถ้าเป็นอาหาร

กรณีคำถาม “ตั้งใจหยั่ง?”

ตั้งใจหยั่ง? พระภิกษุทศบาลเถระ ตั้งคำถามให้กับผู้ฟัง โดยใช้คำพูดที่รุนแรงตรงไปตรงมา และจะกล่าวต่อไปว่า ตั้งใจจะเอาดี ตั้งใจเอาด้วยหู ฟังให้มันแท้แน่นอน ตั้งใจเอาด้วยตา ดูให้มันคักมันแน่ ตั้งใจเอาด้วยใจ ตั้งใจจะให้มีความหมั่นใจต่อเจ้าของ อย่าให้ใจคอนแค้น อย่าให้มีใจหวั่นไหว มีจะเอาดีให้แก่เจ้าของ” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 1 : 1) ความตั้งใจนั้น ต้องหนักแน่นทั้งกาย วาจา และใจ ความตั้งใจในที่นี้พระภิกษุทศบาลเถระมุ่งที่จะให้ผู้ฟังพิจารณาถึงตนเองให้ตั้งใจเอาสิ่งที่ดีให้แก่ตน

กรณีคำถาม “หมั่นใจหยั่ง? คุณงามความดีอยู่ใส่?”

พระภิกษุทศบาลเถระมองว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะทำความดีได้ พวกเราทั้งหลายมีความหมายหมั่นใจ(บันทึกเสียงแผ่นที่ 16) หมั่นใจหยั่ง? หมั่นใจต่อคุณงามความดี คุณงามความดีอยู่ใส่? อยู่ที่ตัวเรา (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16) พระภิกษุทศบาลเถระให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลและการสอนวิธีของท่านนั้นต้องการกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดการสำรวจตนเอง ระลึกถึงตนเองเสมอ

กรณีสะกิดใจในเรื่องตนเอง

พระภิกษุทศบาลเถระเทศนาด้วยวิธีสะกิดใจเรื่องตนเองนี้ มุ่งที่จะให้เราพิจารณาตนเองให้มีความหมั่นใจต่อตนเอง มีความเชื่อต่อตนเอง คือให้เชื่อว่าโตเป็นคน คั่นเชื่อว่าโตเป็นคน รักษาตนนั้นให้มันดี ...คั่นสู้จักว่าโตเป็นคนกะบ่เดือดร้อน...ได้ยินบ่ละหู? (บันทึกเสียงแผ่นที่ 3 : 3) พระภิกษุทศบาลเถระจะใช้คำพูดที่รุนแรงในการสะกิดใจ โดยให้มีความมั่นคงในตนเองก่อน

3.3.2 เทคนิคในการสอนของพระภิกษุทศบาลเถระ

เทคนิคในการสอน เป็นศิลปะในการถ่ายทอดความรู้หรือการกระทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเทคนิคและกลวิธีนี้จะต้องเลือกสรรตามความเหมาะสม กล่าวได้ว่าเทคนิคการสอนเป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งทำให้ภาพเชิงนามธรรมหรือรูปธรรมที่ต้องการสื่อั้นปรากฏภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้สอนที่เชี่ยวชาญจึงต้องมีเทคนิคในการสอนที่หลากหลายซึ่งทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเร็วขึ้น

จากการศึกษาเอกสาร ถอดเทปบันทึกเสียงในงานเผยแพร่พุทธธรรมของพระภิกษุทศบาลเถระทำให้เห็นกระบวนการประกอบด้วยเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ผู้วิจัยพบว่ามีเทคนิคการสอน 4 รูปแบบดังนี้

กรณีข้ออุปกรณ “ซุ้มประตูรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ”

การใช้อุปกรณ์นี้ เป็นการให้ความหมายของคำว่า “มงคล” เพราะท่านถือตามประวัติของท่านว่า บิดาเอาผ้าห่อพันตัวแล้วนำไปลอดท้องช้าง (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2545 :4) และความเชื่อพื้นฐานของสังคมในสมัยนั้นที่เชื่อว่า การลอดท้องช้างเป็นมงคล

การเข้ามาภายในวัดสระประสานสุขนั้น ทุกคนจะต้องได้ลอดซุ้มประตูรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ท่านถือว่าทุกคนที่เข้ามาวัดเป็นมงคลอันแรก ต่อมาคือการได้มารับฟังธรรมเทศนาเป็นมงคลอันดับต่อมา และหากได้นำเอาพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติ ก็จะเป็นมงคลต่อมา

กรณีข้ออุปกรณ “นาฬิกา”

ในกฎ ที่พระภิกษุสามเณรใช้สำหรับสั่งสอนญาติโยม มีนาฬิกาทั้งแบบตั้ง แบบแขวน ประมาณ 20 เรือน ผู้ที่มาอาจเข้าใจว่า พระภิกษุสามเณรชอบสะสมนาฬิกา ซึ่งจริงๆ เป็นอุปกรณในการสอนอีกอย่างหนึ่ง ที่ใช้สั่งสอนญาติโยม หากสังเกตให้ดีจะพบว่า นาฬิกาเหล่านั้น ตั้งเวลาตรง และไม่ตรงกันบ้าง บางอันก็ไม่เดิน แล้ว ดังที่พระภิกษุสามเณรสั่งสอนศิษย์ว่า

“คิดให้มันคัก ๆ บ่อนเรานั่งอยู่นี้ เป็นนาฬิกามาแต่เมื่อเกิด มันเดินผิดเดินถึก บ่สู้จักนาฬิกาอยู่คอยเดินผิดกะสู้เมื่อ นีว่าตาบอดหรือหูหนวกว่าสัน โตเดินผิดมาตั้งแต่เมื่อเกิดสู้จักซ้า ผัดมิผู้ไปท้วงละเสียใจ เกียดให้เขาซ้า นาฬิกาเรือนบักใหญ่ พระแก้วแต่งให้มาแต่เมื่อเกิดนั่งอยู่นี้ บ่มีเวลารักษานาฬิกาเรือนนี้ มีแต่ทำลายให้มันเพ มันเพกะวิขึ้นกองไฟทอนันตวะ นาฬิกาเรือนนั่งอยู่นี้ บ่ทันสู้เมื่อว่าเจ้าของเป็นนาฬิกาบ่สู้ว่าโตทำลายนาฬิกาเรือนนี้ เกิดมาฝ่าตากแดดตากฝนอยู่จั่งสัน บ่สู้หลบซบเชื้ออยู่ฝั่งซ้ายหันขวาอยู่จั่งสัน นาฬิกาเรือนนั่งอยู่นี้ คิดเบิ่งให้มันคักแค้น เว้าให้ฟัง อันนั้นอันนี้ละมันผิดระลึกได้ คั่นตัวผิดระลึกบ่ได้ อันนั้นอันนี้เสียกะสู้เมื่อ บาดโตเสียละ บ่สู้จัก บ่สู้เมื่อว่าโตทำลายโต” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 13 :7-8) นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์ลูกศิษย์ของพระภิกษุสามเณร เล่าถึงการสั่งสอนเรื่องนาฬิกาว่า นาฬิกา นี้ก็คือ ตัวของเราเอง เป็นการสะกิดใจว่า ตัวเราไม่เคยระลึกถึงตัวเอง โดยใช้นาฬิกาเป็นอุทาหรณ์ ซึ่งปัจจุบันนาฬิกาเป็นเครื่องบอกเวลา ที่คนเราทุกคนต้องเดินตามเวลา ไม่มีเวลาที่จะระลึกถึงตัวเองนั่นเองว่าปัจจุบันเราเหลือเวลาอยู่เท่าไรชีวิตจะอยู่ได้อีกเท่าไร

กรณีข้ออุปกรณเพื่อตรวจสอบความมีสติ และอารมณ์ “โยนของ”

การโยนของนี้ พระภิกษุสามเณรต้องการตรวจสอบความมีสติ หรือเป็นการทดสอบอารมณ์ของผู้มารับฟัง หากทำเช่นนี้แล้วเขาจะมีความโกรธหรือไม่ การโยนของนี้ เป็นวิธีการที่ท่านใช้ประจำ ของที่โยนให้ไม่เป็นอันตรายแก่ผู้มารับฟัง เช่น ก้อนข้าวเหนียว ส้ม ก้อนขนม

2) การใช้ภาษาถิ่น ใช้คำ ใช้ภาษา

พระภิกษุภควัฒนเถระเป็นคณิศานโดยกำเนิด การสอนของท่านจึงใช้ภาษาถิ่นเป็น ส่วนมาก ยกเว้นบางครั้งเมื่อสังเกตเห็นว่ามิ ผู้ฟังที่ไม่อยู่ภาคอีสาน ท่านจะสอนเป็นภาษากลางบ้าง การใช้คำ ภาษา ของพระภิกษุภควัฒนเถระเป็นการพิจารณาการใช้คำที่ละเอียดอ่อน พระครูอินทสาร โสภณ เจ้าอาวาสวัดบ้านคำแย กล่าวถึงการ ใช้คำ ใช้ภาษาของท่านว่า “การพูด การใช้คำ การใช้ภาษา ของหลวงปู่ เหมือนการใช้คำของคนโบราณเก่า เป็นการพูดเป็นโตงโตย เหมือนกับการอ่านลำ นิทานโบราณ แต่หลวงปู่ประยุกต์ให้คนปัจจุบันฟัง หลวงปู่จึงให้คำปัจจุบันที่มีลีลาการใช้แบบเก่า” (พระครูอินทสาร โสภณ, 2550 : สัมภาษณ์) และปัจจุบันพระครูอินทสาร โสภณยังได้นำ ลักษณะ การพูด วิธีการใช้คำ ของพระภิกษุภควัฒนเถระ มาประยุกต์สอนปัจจุบัน เป็นผลน่าพอใจ

3) การปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

วิธีการสอนแบบปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างนั้น พระภิกษุภควัฒนเถระ ปฏิบัติเป็นกิจ ประจํา คำสอนของพระภิกษุภควัฒนเถระ หากสอนคนอื่นแล้ว ท่านยังเป็นที่น่า เลื่อมใสของญาติโยมที่เข้ามารับฟังธรรม

กรณีการสอนพระ “...พระรุ่นพระวาย พระทำลายศาสนา พระเล่น พระเที่ยว พระบ่ เหลียวเบิ่งฮึดเบ็งคอง พระมองผู้สาว พระกินน้ำชากาแฟ พระแหวไปทางอื่น” จากคำสอนนี้ ในวัด ของพระภิกษุภควัฒนเถระไม่ให้พระสงฆ์ฉันน้ำชา กาแฟโดยเด็ดขาด จะมีแต่น้ำร้อนที่ต้มยาฉัน เท่านั้น นี่เป็นสิ่งยืนยันอย่างหนึ่งในการสอน โดยการใช้ปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้กับพระภิกษุสงฆ์รุ่นหลัง ที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาของท่าน

การปฏิบัติเป็นตัวอย่างนี้ พระนิสิต จนุทปชฺโชโต วัดสระประสานสุข กล่าวถึงกิจวัตร ประจําวันของพระภิกษุภควัฒนเถระ ดังนี้ (พระนิสิต จนุทปชฺโชโต, 2450 : สัมภาษณ์)

เวลา 05.00 น. ตื่น และทำกิจวัตรส่วนตัว

เวลา 06.00 น. นั่งรับบิณฑบาต และสั่งสอนผู้มารับฟังหลักธรรม

เวลา 08.00 น. ฉันภัตตาหารเช้า และสั่งสอนผู้มารับฟังหลักธรรม และบางครั้งก็ให้ผู้ฟัง ปฏิบัติสมาธิ โดยให้ภิกษุภควัฒนเถระว่า “ตาย”

เวลา 11.00 น. นำพาสาธุชนรับประทานอาหารโดยพระภิกษุภควัฒนเถระตักแจกให้อย่าง พอคึกกับผู้รับโดยไม่ให้เหลือทิ้ง

เวลา 12.00 น. พักอิริยาบถ

เวลา 14.30 น. พาญาติโยม ทำความสะอาดรอบวัด ซึ่งท่านเรียกว่า “ทานแห่งอทานแสง”

เวลา 18.00 น. สรงน้ำ และอาบน้ำให้กับลูกศิษย์

เวลา 19.00 น. สั่งสอนลูกศิษย์และพยานาติโยมทำวัตร สวดมนต์ (ทุกวันพฤหัสบดี)

เวลา 21.00 น. พักอิริยาบถ

เวลา 23.00 น. เดินสำรวจบริเวณวัด

เวลา 24.00 น. จำวัด

จากกิจวัตรประจำวันของพระภิกษุสงฆ์ท่านใช้เวลาส่วนมากในการสั่งสอนคน และทำประโยชน์ในกับพระศาสนาอย่างมาก

4) ยึดหยุ่นในการใช้วิธีการ ตามสถานการณ์

การเลือกใช้วิธีการสอนแบบใดก็ตาม พระภิกษุสงฆ์ท่านจะพิจารณาว่าควรสอนแบบใด ตามลักษณะกาลเทศะ กล่าวได้ว่า ไม่มีรูปแบบตายตัวในการสอน แต่พระภิกษุสงฆ์ท่านมุ่งที่จะให้ผู้ฟังได้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งการยึดหยุ่นในการใช้วิธีการนี้เน้นประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้ฟังมากกว่าที่ยึดรูปแบบวิธีการ โดยพระภิกษุสงฆ์ท่านไม่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เมื่อถึงเวลาแล้วท่านจะเทศนาตามความรู้สึกและการรับรู้ของผู้ฟังด้วย จากบทสัมภาษณ์ของ นางคำเผย หลักรัตน์ เล่าให้ฟังว่า “หลวงปู่สอนไปเลย เป็นคำเว้าจกมาแต่ไส แล้วแต่เพิ่นสิเว้า หรือปากกล่าวตอนใด” (คำเผย หลักรัตน์, 2550 : สัมภาษณ์)

3.3.3 สรุปเทคนิคการสอนของพระภิกษุสงฆ์

พระภิกษุสงฆ์ท่านมีเทคนิคการสอนที่หลากหลายในการเข้าใจหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟังและนำไปปฏิบัติตามอย่างได้ผล ในการสอนแต่ละครั้งพระภิกษุสงฆ์ท่านจะเรียกว่า “มาเอาชีวิตจิตใจ” “มาละดปลดออก จากความเสียหาย” การกล่าวคำนี้เป็นการเริ่มต้นของการสอน เทคนิคการสอนของ พระภิกษุสงฆ์ท่านได้นำเอาหลักการสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นต้นแบบ และในวิธีการบางอย่างพระภิกษุสงฆ์ท่านสังเกตเห็นว่า น่าจะสามารถเผยแพร่พระธรรมคำสอนให้เข้าใจและเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างมาก วิธีการสอนของพระภิกษุสงฆ์ท่านนั้นใช้ต้นแบบหลักการสอนของพระพุทธเจ้าอย่างกว้างๆ แต่ในรายละเอียดนั้นเป็นวิธีการสอนอันประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ ร่วมสมัยและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

วิธีแบบบรรยาย กล่าวได้ว่าการสอนในรูปแบบนี้เป็นพื้นฐานของการสอนทั่วไป เป็นการกล่าวพรรณนาเรื่องราวหรือหัวข้อที่ต้องการจะให้ผู้ฟังเรียนรู้และเข้าใจ เป็นวิธีการสอนที่ใช้ผู้สอนเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียน การบรรยายโดยใช้พยานาติโยม เป็นการเลือกใช้พยานาติโยมที่อยู่ในวัฒนธรรมอีสาน มาปรับใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจพุทธปรัชญาอย่างได้ผล ในระดับปัญญาสามัญ

วิธีการสอนแบบให้กล่าวตาม เป็นวิธีการสอนที่เป็นลักษณะเฉพาะ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความจำได้และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างไม่ลืม เป็นการนำเรื่องใกล้ตัว สร้างความเข้าใจเบื้องต้น เช่น พาน้ำกล่าวกราบไหว้พระรัตนตรัยและบิดามารดา ค้อมุ่งหวังให้เข้าใจจุดประสงค์ของการทำกายเคารพ สะกิดใจมิได้กราบไหว้ตามธรรมเนียมประเพณี แต่ให้เข้าใจถึงการกระทำ

วิธีการสอนแบบถามตอบปัญหา เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญและใส่ใจกับเงื่อนไข ความต้องการของผู้ฟัง ซึ่งผู้เรียนมีความต้องการใคร่รู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างจริงจัง กระบวนการสอนแบบการถามตอบปัญหาของพระภิกษุสงฆ์เถระ กล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ของผู้ถามที่หลากหลาย เป็นเงื่อนไขสำคัญ แต่การตอบปัญหาของพระภิกษุสงฆ์เถระจะมุ่งไปที่การพิจารณาตนเอง หรือให้รู้เรื่องภายในของตนเองเท่านั้น

วิธีสอนแบบใช้คำพูดที่รุนแรงเพื่อสะกิดใจผู้ฟังให้คิดตาม เป็นการสอนในรูปแบบโดยกล่าวอ้างสอนในแง่ปัจเจกชน ให้สำนึกระลึกคิดเรื่องภายในของตนเอง ไม่พิจารณาสิ่งอื่น การใช้คำพูดที่รุนแรงนี้มีผลกระทบสองด้านคือ ทางด้านลบ อาจทำให้ผู้ฟังเกิดการต่อต้านและไม่ทำตาม หรืออาจจะไม่มาอีกเลย เนื่องจากไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วยกับคำพูดนั้นๆ แต่ในด้านบวกหรือด้านดี มักเกิดกับผู้ใกล้ชิดหรือมาบ่อย ซึ่งมีความคุ้นเคยและเชื่อมั่นว่าผู้สอนมีความมุ่งหมายและปรารถนาดี ดังนั้นไม่ว่าจะด้วยถ้อยคำที่รุนแรงหรือนุ่มนวลก็ตาม คนเหล่านี้จะเข้าใจเจตนาดีของพระภิกษุสงฆ์เถระ

และเทคนิคในการสอนใช้ควบคู่กันกับวิธีการสอน ซึ่งวิธีการสอนเป็นรูปแบบในการสอนแต่เทคนิคเป็นลีลา เป็นสิ่งที่ช่วยให้วิธีการสอนมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น บางครั้งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ในการสอนที่ได้ผล จำแนกประเด็นเทคนิคในการสอนได้ดังนี้

การใช้อุปกรณ์ในการสอน พระภิกษุภิกษุณีใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ภายในวัดสระประสานสุขให้เกิดประโยชน์เป็นปริศนาธรรม นอกจากนั้นพระภิกษุภิกษุณีใช้อุปกรณ์ประกอบในการสอน เพื่อเป็นการทดสอบสติและอารมณ์เมื่อสอนไปแล้ว เป็นการประเมินผลการสอนอีกวิธีการหนึ่ง

การใช้ภาษาถิ่น ใช้คำ ใช้ภาษา พระภิกษุภิกษุณีใช้ภาษาอีสาน ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่น ใช้สอนผู้ฟังในระดับชาวอีสานทั่วไป นอกจากนั้นเมื่อผู้ฟังที่อยู่ภูมิภาคอื่นๆ พระภิกษุภิกษุณีถึงใช้ภาษากลางในการสอน เป็นการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับกลุ่มบุคคลผู้ฟังและภาษาที่สอดคล้องกับเรื่องราวนั้น

การปฏิบัติเป็นตัวอย่าง พระภิกษุภิกษุณีถือได้ว่าเป็นพระสงฆ์องค์ปฏิบัติ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ด้วยวิถีแบบพระนักปฏิบัติ อาศัยเพียงธวัชบริวาร 8 ดำเนินกิจวัตร 10 และธุดงค์วัตร 13 อย่างเคร่งครัด เป็นการสอนโดยไม่ต้องใช้คำพูด แต่เป็นการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

ยึดหยุ่นในการใช้วิธีการ (ตามสถานการณ์) พระภิกษุภิกษุณีเลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับผู้ฟัง กับสถานที่ ซึ่งท่านไม่ตายตัวกับวิธีการ แต่มุ่งประโยชน์ที่ผู้ฟังได้นำไปปฏิบัติใช้อย่างแท้จริง

3.4 การเข้าใจและเข้าถึงพุทธปรัชญาของพระภิกษุภิกษุณี

การเข้าถึง คือการชักนำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ แจ่มแจ้งในเรื่องที่สอน ตรงตามหลักพุทธธรรม และผู้ฟังสามารถเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นคนยึดมั่นในหลักศาสนา ทรงคุณธรรมเป็นต้น พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หมายความว่า เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล จะต้องทำเอง จะฟังปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะสามารถเห็นผลได้ ผลคือการเกิดปัญญา สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตใจ เป็นขั้นเป็นตอนไปตามลำดับ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพึ่งตัวเอง เป็นการพึ่งตัวเองด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง ตามแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดปัญญาเข้าใจตน เข้าใจกิเลส เข้าใจกฎธรรมชาติ เข้าใจธรรมชาติทั้งหลาย ทั้งปวง ตามความเป็นจริง

พระภิกษุภิกษุณีมีวิธีการเข้าถึงพุทธปรัชญาที่มุ่งให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดในหลักธรรมที่สอน และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือนำหลักธรรมไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ท่านจะเน้นย้ำว่า ระลึกได้หรือยัง คือ เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งผู้วิจัยจำแนกวิธีการเข้าถึงพุทธปรัชญา เป็น 3 ขั้นตอนได้ดังนี้

3.4.1 ปรัชญา

ปรัชญา คือคำสั่งสอนอันจะต้องศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมถึงการเข้าใจเนื้อหาสาระ ขั้นตอนนี้จัดได้ว่าเป็นพื้นฐาน หรือต้นทุนในการที่จะประพฤติปฏิบัติ เป็นขั้นของการเล่าเรียน รับฟังผู้อื่นมา โดยเฉพาะสิ่งที่ พระพุทธเจ้าสอนไว้ ซึ่งสืบต่อกันมาในพระไตรปิฎก และเรามีครูอาจารย์แนะนำบอกกล่าว เอมมา ท่องป่น มาสอบสวนทบทวนกัน

พระภิกษุสงฆ์นำหลักธรรมในพระไตรปิฎก แล้วประยุกต์หลักธรรมบางเรื่อง ที่ สอดคล้องผสมผสานกับวัฒนธรรมอีสาน โดยพิจารณาถึงหลักธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถสื่อความให้กับผู้ฟังได้นำไปปฏิบัติตาม อย่างถูกต้องตามหลักธรรมพุทธศาสนา

พระภิกษุสงฆ์สั่งสอนเพื่อให้รู้ความจริงเกี่ยวกับเรื่องสำคัญคือ

- 1) รู้ว่าตัวเป็นคน คือผู้ที่ตั้งอยู่ในความดี ละความเสียหาย ไม่ทำลายเจ้าของ
- 2) รู้และนำไปปฏิบัติในระดับโลกียปัญญา ปัญญาในระดับสามัญ เป็นความรู้ทางศิลปะ วิชา ในการประกอบอาชีพที่จำเป็นเพียงพอเพื่อการดำรงชีวิต เช่น ความกตัญญู
- 3) รู้ทางปฏิบัติเพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดนั่น ก็คือนิพพาน ซึ่งเป็นรู้ระดับโลกุตตรปัญญา ปัญญาในระดับสูงสุด ความรู้ที่สามารถทำลายกิเลสภายในใจของตนเอง ทำให้เกิดความสงบอย่าง แท้จริง ความรู้ระดับนี้เรียกว่า ญาณ เป็นความรู้ที่แท้และบริสุทธิ์ เมื่อบุคคลเกิดความรู้ระดับญาณนี้ ย่อมสามารถละเลิกความเห็นที่ไม่ถูกต้องได้หมด

3.4.2 ปฏิบัติ

ปฏิบัติ คือการนำเอาสิ่งที่จดจำไว้ได้และเข้าใจแจ่มแจ้งแล้วนั้นมาประยุกต์ปฏิบัติให้ สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์และปัจจัยเกี่ยวพันต่างๆ ปฏิบัติ แปลว่า เดินทาง พระภิกษุสงฆ์ วิสาขเถระ หลักปฏิบัติ จำแนกได้ดังนี้

1) ศีล สมာธิ ปัญญา

ศีล หมายถึง การรักษากาย วาจา ใจให้ปกติ เรียบร้อย คือ ความปกติทางกาย ทางวาจา พระภิกษุสงฆ์ไม่นิยมที่จะให้ศีลตามประเพณีนิยมที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป ท่านมองมุมใหม่ว่า การให้ศีลคือการให้โทษ การมีศีลคือการละเว้นจากโทษ ดังคำเทศนาของท่านว่า “ศีลขันธ์ คือผู้มี ศีล ศีลเป็นตัวยังงี้ ก็เป็นตัวเราที่นั่งอยู่นี่ละ ตัวเราเป็นศีลมาตั้งแต่เมื่อเกิด โทษ 5 ข้อ ก็คือศีล 5 ข้อ

“... รวมกายกับวาจา	สำรวมมาใจดวงเดียว
ศีลห้ามีตัวเดียว	ศีลตัวเดียวก็คือตน
ตัวเราเป็นตัวศีล	รักษาศีลให้เอาตน
ศีลห้าก็คือตน	อยู่กับตนตลอดเวลา ...”

การไม่ให้ศีลตามแบบประเพณีทั่วไป แต่ให้ยึดวิริตติ(การตั้งใจดวงเดียว) เช่นนี้ได้ปรากฏในสมัยพระอาจารย์มั่น “สำหรับการขอศีลนั้น ท่านไม่นิยมให้ขอ และท่านไม่เคยให้ศีล (ตอนอยู่บ้านหนองผือ) ท่านให้ใช้วิริตติตั้งใจเอาเลย ไม่ต้องไปขอจากพระช้ำๆ ซากๆ ผู้ใดมีเจตนาจะรักษาศีลจะเป็นศีลห้า ศีลแปดก็ตาม ให้ตั้งอกตั้งใจดวงเดียวเอาเลย แค่นั้นก็เป็นศีลแล้ว” (มูลนิธิพระอาจารย์มั่น , 2544 : 137)

สมาธิ คือการตั้งมั่นของใจ ด้วยการสำรวมใจให้มั่นในสิ่งที่ไม่มิโทษ พระภิกษุวิศาลเถระให้ความพิจารณาตนเองด้วยให้มีสติตั้งที่ทานได้เทศนากับศิษย์ว่า “คนไม่มีสมาธิ ทำอะไรก็ทำด้วยความไม่มั่นใจ ไม่รู้ว่าตัวเราเป็นคน สมาธิไม่ได้หมายถึง การนั่งหลับตา พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้หลับตา ตาให้ดูตัวเอง ก็ไปดูสิ่งอื่น หูไม่ได้ยินตัวเอง ตัวเองทำดีหรือทำชั่วก็ไม่รู้ เรียกว่าตาดับหูดับ เวลาเอาดีไม่เท่าเมื่อก่อน เวลาทำเสียหายเท่ากับตัวช้าง เอามาแลกเปลี่ยนกันได้อย่างไร” (เพาะพานิช-ไชศรีวิไล วัชรโรทยางกูร, 2541 : 182)

ปัญญา คือ ความรอบรู้ รู้จักพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นคุณ เป็นโทษ เป็นประโยชน์ ไร้ประโยชน์ รู้ว่าสิ่งใดเป็นโลกีย์ สิ่งใดเป็นโลกุตระ สามารถจัดชีวิตให้ถูกทางได้ พระภิกษุวิศาลเถระยกย่องผู้ที่มีปัญญารักษาตัวเองได้ หมายถึงมีปัญญารักษาคุณงามความดีที่มีอยู่ในตนเองได้ ไม่นำความเดือดร้อนเสียหายมาให้แก่ตน

2) ภาวนา มรณานุสติ

พระภิกษุวิศาลเถระ ให้ภาวนา “ตาย” เป็นการย้ำเตือนให้ตระหนักถึงชีวิตที่มีคุณค่าไม่ควรปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ และไม่ให้เกิดความกลัวตาย เพราะว่าไม่มีใครหนีรอดได้ดังผลญ้อีสานดังนี้ “ความตายนี้แขวนคอทุกบาดหย่าง ไผ่ซิงางแหกฟ้าหนีได้บ่ฮ่อนมี ทำดีไว้ตายไปชิได้เพ็ง ทำชั่วไว้ตายแล้วก็ช้อยเวร บ่ฮู้จักท่อน้อย่าเกิดเป็นคน ผู้ใดจำได้แล้วพันทุกข์ไปสู่ความสุข”

3.4.3 ปฏิเวธ

ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ เป็นเป้าหมายที่สำคัญของการสอน พระภิกษุสงฆ์แต่ละคนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้อยู่ในศีลธรรม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นในตนเอง ซึ่งท่านเรียกว่า มีปัญญารักษาชีวิต หรือ ผู้เมื่อเชื่อแล้ว

พระภิกษุสงฆ์แต่ละคนเน้นย้ำอยู่เสมอ “ผู้แล้วบ่ละ” หรือตรวจสอบความคิดที่เราเข้าใจในสิ่งที่สอนว่าเข้าใจมากน้อยแค่ไหน ท่านจะถามเพื่อย้ำเสมอ “แม่นบ่เล่า แม่นบ่เล่า”

1) ระลึกได้

ระลึกได้ หมายถึง รู้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติจริงอย่างได้ผล ซึ่งท่านให้ระลึกว่าตัวเราเป็นคน มีเวลาสำนึกระลึกตัวได้ คำว่าคน หมายความว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในทางดี (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 : 1) ถ้าสำนึกระลึกได้แล้ว จึงพ้นจากทุกข์ พ้นจากความวุ่นวาย ระลึกได้ว่าเป็นคน คือ มีปัญญารักษาชีวิต ชนะความวุ่นวายเสียหาย พระภิกษุสงฆ์เรียกผู้ที่ระลึกได้ว่า ผู้เมื่อเชื่อตัวว่าเป็นคน การปฏิบัติธรรม ธรรมก็คือตัวเรา ถ้าเราปฏิบัติตนดีก็เป็นธรรมของตัวเรา คนเราต้องเชื่อตัวเอง เชื่อว่าจะชนะความวุ่นวายเสียหาย

สิ่งที่ระลึกได้นั้นก็คือความดีนั่นเองดังที่พระภิกษุสงฆ์ได้สั่งสอนศิษย์ว่า “...ระลึกเอาดี คืออยู่ที่กาย คืออยู่ที่วาจา คืออยู่ที่ใจ เป็นใจเลิศประเสริฐ สมว่าเราเกิดเป็นคนมา จริงแท้แน่นอน...”(บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 :6) เป็นการสะกิดใจผู้ฟัง ว่าเกิดเป็นคนมาต้องทำความดีให้กับตนเอง ทั้งกาย วาจา และใจ จึงได้ชื่อว่าเป็นคน คำว่าระลึก ในที่นี้พระภิกษุสงฆ์อธิบายว่า “ระลึกถึงตัวเป็นคน อย่าให้ความวุ่นวายเสียหายมาครอบงำประจําใจ หาแต่สิ่งดีมีปัญญา หาทางหนีจากทุกข์ได้ จึงเรียกว่าคนจริงแท้แน่นอน... ถ้าเชื่อว่าโตเป็นคนอย่าให้มันเดือนร้อน...” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 6 : 1)

พระภิกษุสงฆ์แต่ละคนถือว่า คนทุกคนมีดีมาแต่วันเกิด และจะเน้นหลักคุณงามความดีอย่างมาก และการเทศนาทุกครั้งท่านจะเอ่ยถึงเป็นประจำ หลักคุณงามความดีนี้ พระภิกษุสงฆ์

“วันนี้พวกเขาทั้งหลายมีความหมายมั่นใจทุกคน มั่นใจหยิ่ง มั่นใจต่อคุณงามความดี คุณงามความดีอยู่ใต้อยู่ที่ตัวของเรา ตัวของเราพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ พร้อมด้วยธาตุ 4 ชั้น 5 รวมเข้าเป็นรูปเป็นนามอื่นว่าคน คำว่าคน หมายความว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในทางดี เราได้เป็นสัตว์ เดียวร่างกาย บังได้เป็นเผดเป็นผี เป็นคนคิดมีราคา มีปัญญาหาทางดีให้แก่ตัวได้ ดีกายกะเรียกว่ากาย เรียบร้อย ดีวาจาจะวาจาเรียบร้อย ดีใจก็ใจเรียบร้อย 3 อย่างนี้เป็นบ่อเกิดคุณงามความดีของเรา” (บันทึกเสียงแผ่นที่ 16 : 1)

2) พระนิพพาน

พระนิพพานคือการดับทุกข์ เราหวังอะไรเดินไปเรื่อยๆ ก็ถึงจุดหมาย แต่ถ้าหวังแล้วไม่เดิน ไปก็ไม่ถึง หวังเพื่อพระนิพพานบำเพ็ญกุศลสนองคุณ (อุดมศักดิ์ ธรรมจริยวัตร, 2546 : 19) การปฏิบัติคือ ปลุกต้นศีลให้มันเกิดขึ้นในตนเอง “ศีล” เป็นต้น “ศรัทธา” เป็นพื้นดิน “สัจย์” แปลว่า ความจริง เราทำอะไรต้องทำให้จริง “ชา” เป็นพื้น เบื้องดินมันดีหรือยัง ? ดินคืออาการ 32 ของเรา รับรองว่ามันเอาอะไรมาปลูกมันจะงอกงาม เมื่อมันใจแล้ว ก็ปลุกต้นศีล หมั่นรดน้ำ คือการปฏิบัติ ตามหลักพระธรรมคำสอน เราเพียรเข้าคักๆแล้ว ต้นศีลเจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ดอกที่ออกคือ ปัญญา สามารถวินิจฉัยเคราะห์ มาประหัดประหารกิเลสในตัวได้แล้ว มีปัญญาหนีออกจากตาย หนี ออกจากตายคือ พระนิพพาน พระพุทธเจ้าพ้นหาทางหนีจากตาย พ้นหนีจากตายนั่นละคือพระ นิพพาน

3.4.4 สรุปการเข้าใจและเข้าถึงพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์เถระ

พระภิกษุสงฆ์เถระมุ่งเพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงพุทธปรัชญาโดยมุ่งเพื่อให้รู้ว่าตัวเป็นคน คือผู้ที่ตั้งอยู่ในความดี ละความเสียหาย ไม่ทำลายเจ้าของ รู้และนำไปปฏิบัติในระดับโลกิยปัญญา ปัญญาในระดับสามัญ เป็นความรู้ทางศิลปวิทยา ในการประกอบอาชีพที่จำเป็นเพียงพอเพื่อการ ดำรงชีวิต เช่น ความกตัญญู รู้ทางปฏิบัติเพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดนั้น ก็คือนิพพาน ซึ่งเป็นรู้ระดับโลก ุตรปัญญา ปัญญาในระดับสูงสุด ความรู้ที่สามารถทำลายกิเลสภายในใจของตนเอง ทำให้เกิดความ สงบอย่างแท้จริง ความรู้ระดับนี้เรียกว่า ญาณ เป็นความรู้ที่แท้และบริสุทธิ์ เมื่อบุคคลเกิดความรู้ ระดับญาณนี้ ย่อมสามารถละเลิกความเห็นที่ไม่ถูกต้อง ได้หมด

หลักการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงนั้น ท่านใช้หลักการทั่วไปที่พระพุทธเจ้าทรงสอนคือ ไตรสิกขา เพียงแต่ท่านอธิบายตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล และมุ่งที่การปฏิบัติตน ให้ ตนเองเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติ เช่นการรับศีลนั้น ท่านถือว่าเป็นโทษ การรับศีลที่แท้จริงคือการวิริติ (การงดเว้น)นำไปปฏิบัติที่ตน เมื่อตนปฏิบัติดี ตนก็เป็นตัวศีล ศีลมีอยู่ในคนทุกคน ถ้าปฏิบัติตนก็

ผลจากการปฏิบัตินั้นเพื่อให้ระลึกได้ ระลึกได้ว่าเป็นคน คนก็มีคุณงามความดี คุณงามความดีที่ได้ปฏิบัติตนมานั่นเอง ท่านไม่ให้ฟังสิ่งภายนอก ให้ฟังตน รักษาตนให้ได้ นอกจากนั้น จุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อความดับทุกข์ คือพระนิพพาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved